

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu:

Internacionalizace, spolupráce, inovace, reflexe a evaluace v přípravě budoucích učitelů

Registrační číslo:

CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_068/0015764

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0 ve variantě BY-SA

HOMO MEDICANS / ČLOVĚK LÉČÍCÍ

Zdroj obrázků v prezentaci: Wikimedia Commons

První lékařské poznatky?

Záznamy po vzniku písma

Sumer 3 100 BC

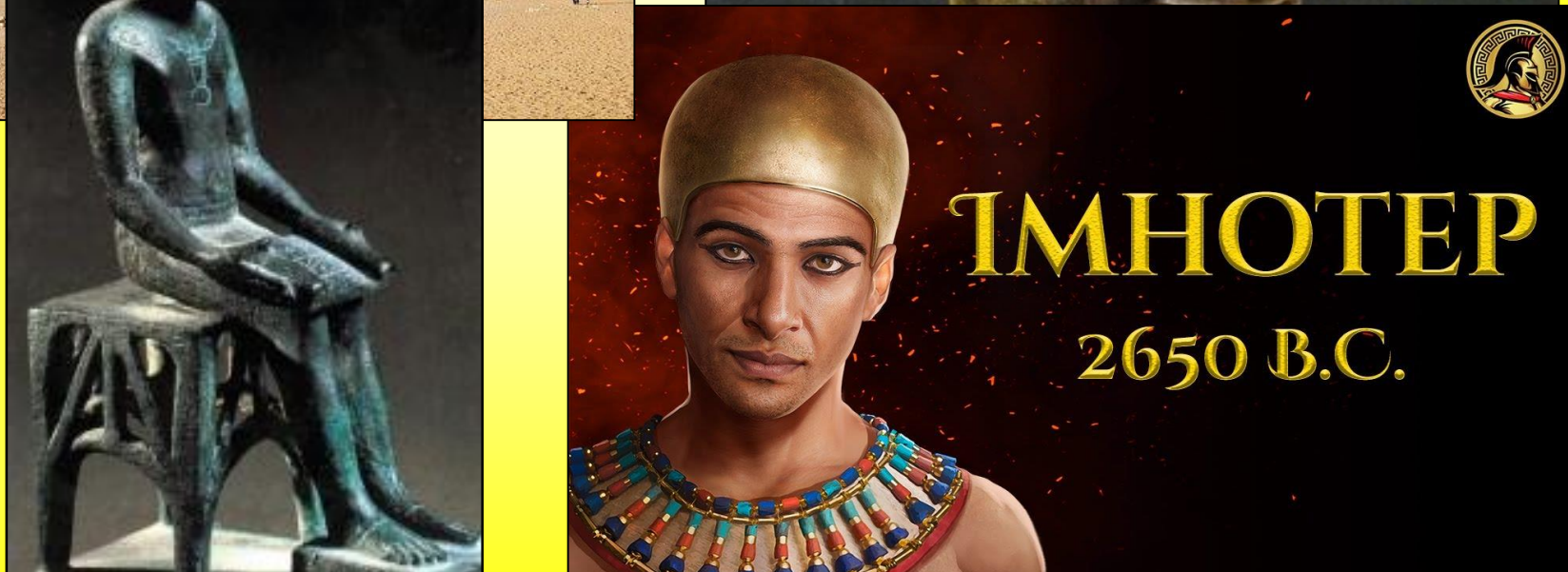
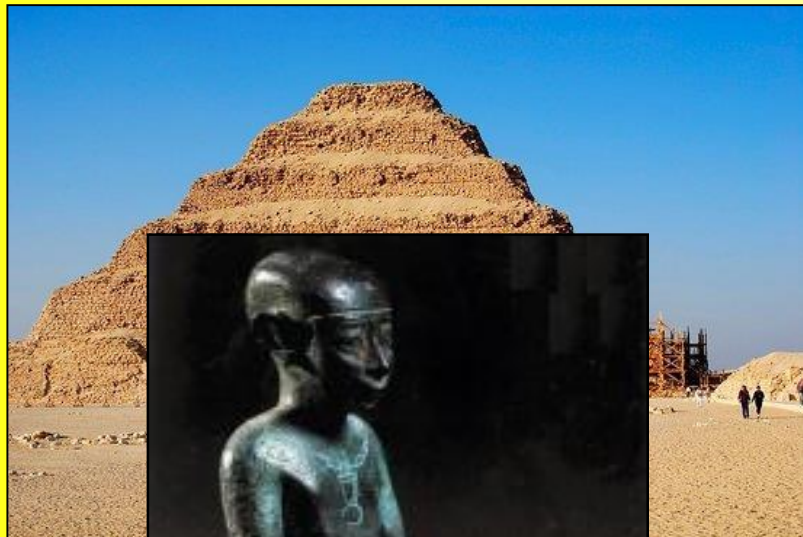
Egypt 2 900 BC

Indie 2 600 BC

První pojmenovaný lékař?
učenec na dvoře faraona Džosera
3. tisíciletí BC, stavitel pyramidy v Sakkaře

PRAVĚK???

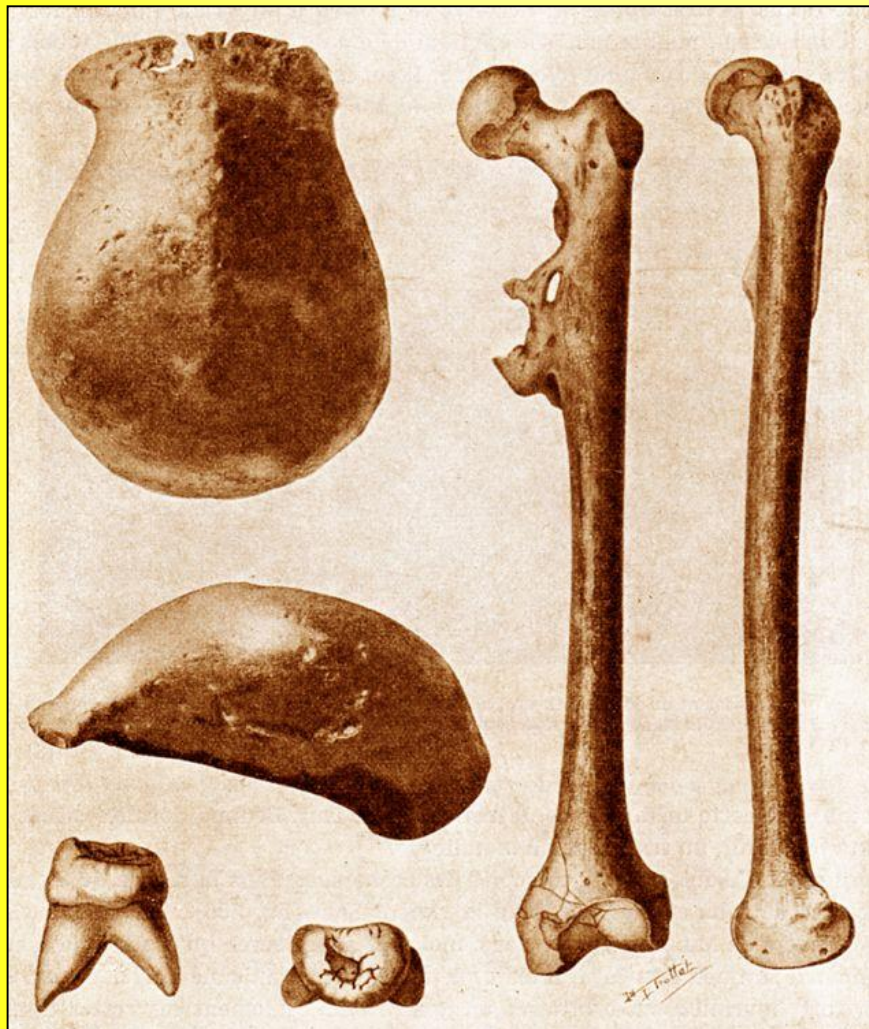
Doba kamenná: 3 miliony let

Hlavní zdroje poznání: archeologie, antropologie
paleopatologie, paleodiagnostika

CO VYČTEME Z KOSTERNÍCH POZŮSTATKŮ?

URČENÍ POHLAVÍ

Využíváme znaků přítomných na **lebce, pánvi a kostech skeletu**.

Lebka: spolehlivost 80-90%

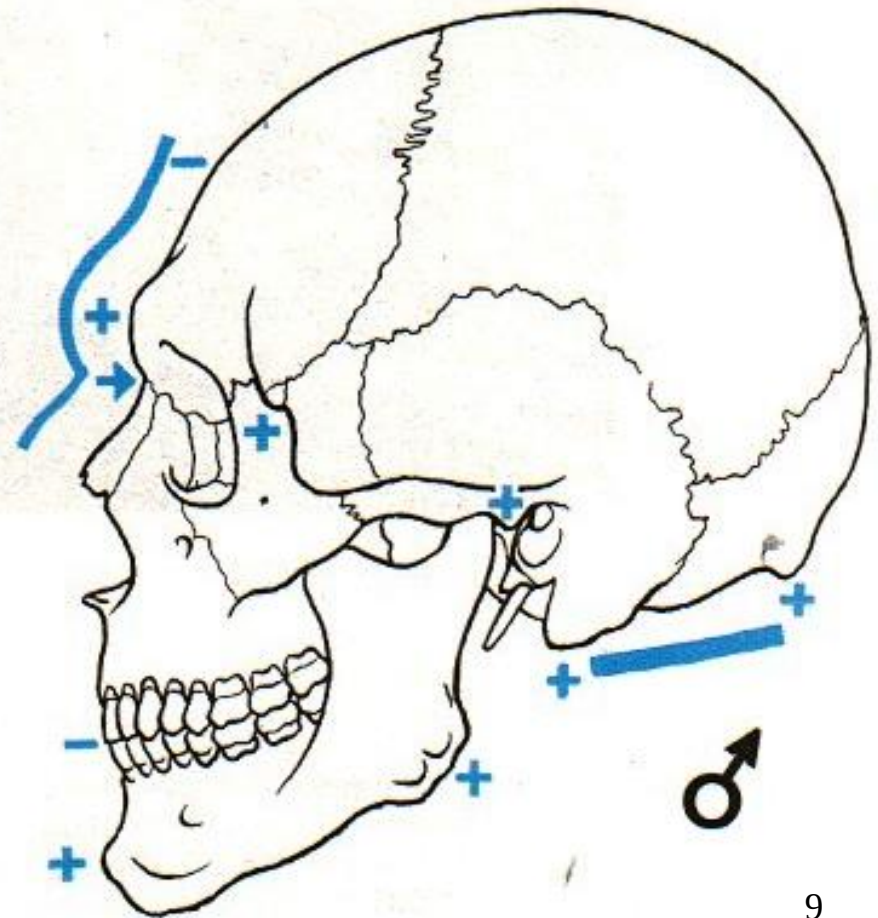
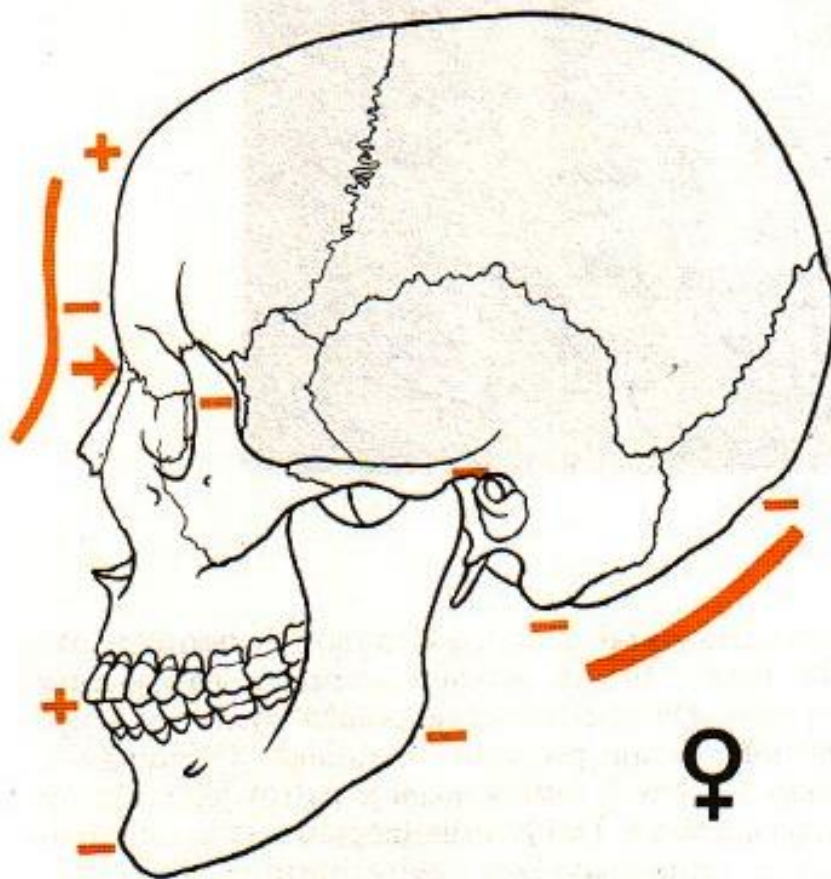
1. Nadoboční oblouky
2. Čelní kost
3. Brada
4. Velikost lebky

POHLAVNÍ ROZDÍLY NA LEBCE

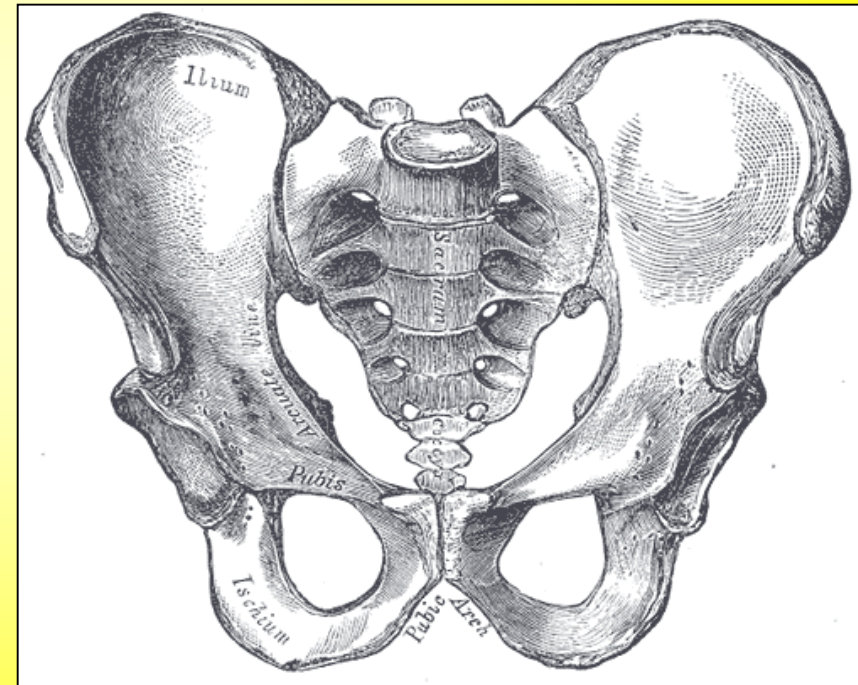
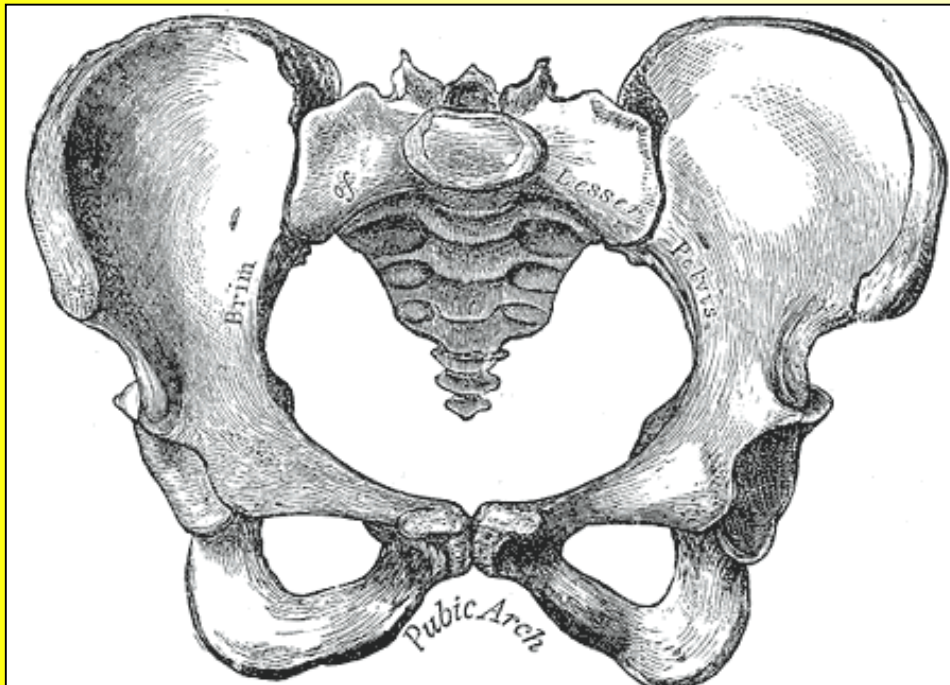
- + znak výrazný, nápadný, vystupující
- znak nevýrazný, potlačený

POHLAVNÍ ROZDÍLY NA PÁNVI

- rozdíly spočívají v rozměru a tvaru
- obecně: zevní i vnitřní rozměry pánve větší u žen

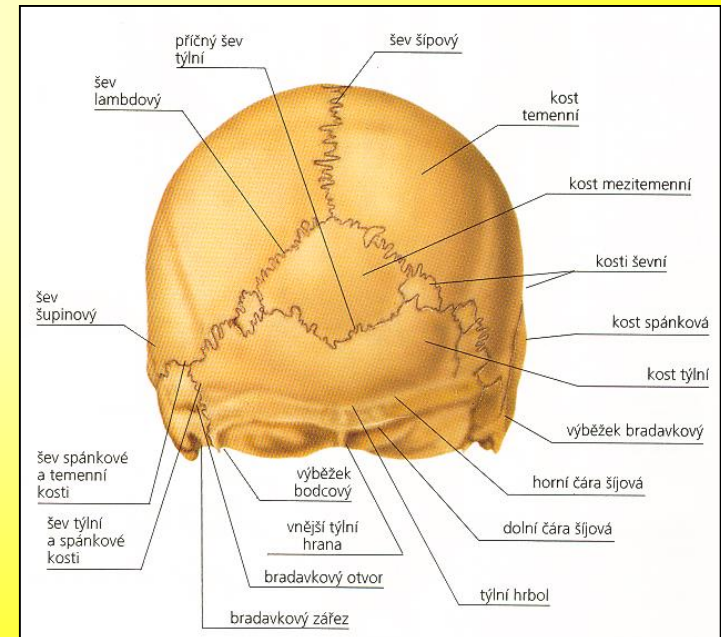
STANOVENÍ DOŽITÉHO VĚKU

Stav chrupu (zubní věk)

- spolehlivost stoupá s počtem vyšetřených zubů
- chyba odhadu: 1,5 roku odchylky od skutečného věku jedince

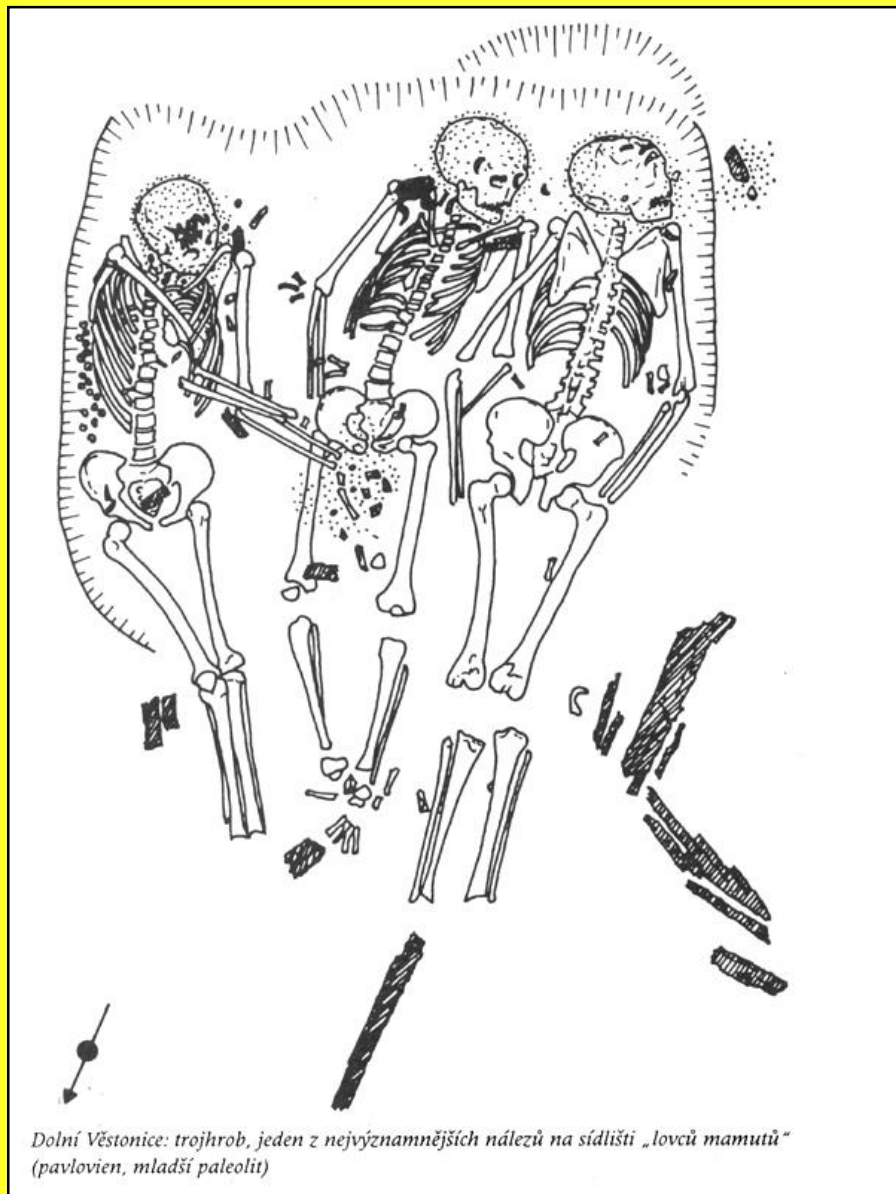
Stav kostí (kostní věk)

- děti: postup osifikace
délka dlouhých kostí končetin
- dospělí: stupeň srůstu lebečních švů

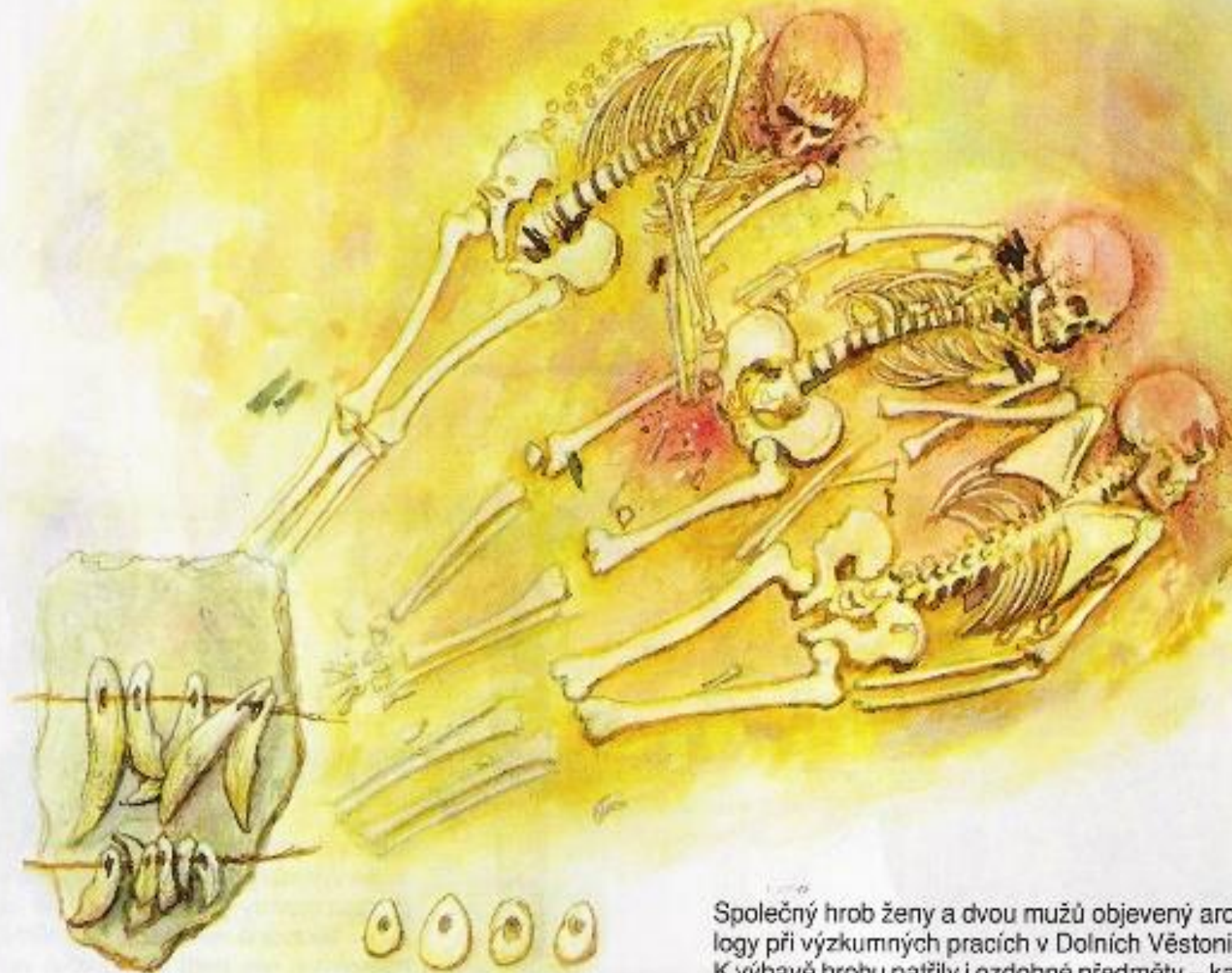
Trojhrob z Dolních Věstonic, 1986 Bohuslav Klíma

*Lebka z pohřbu:
červené barvivo,
zuby lišky a vlka,
korálky - mamutovina*

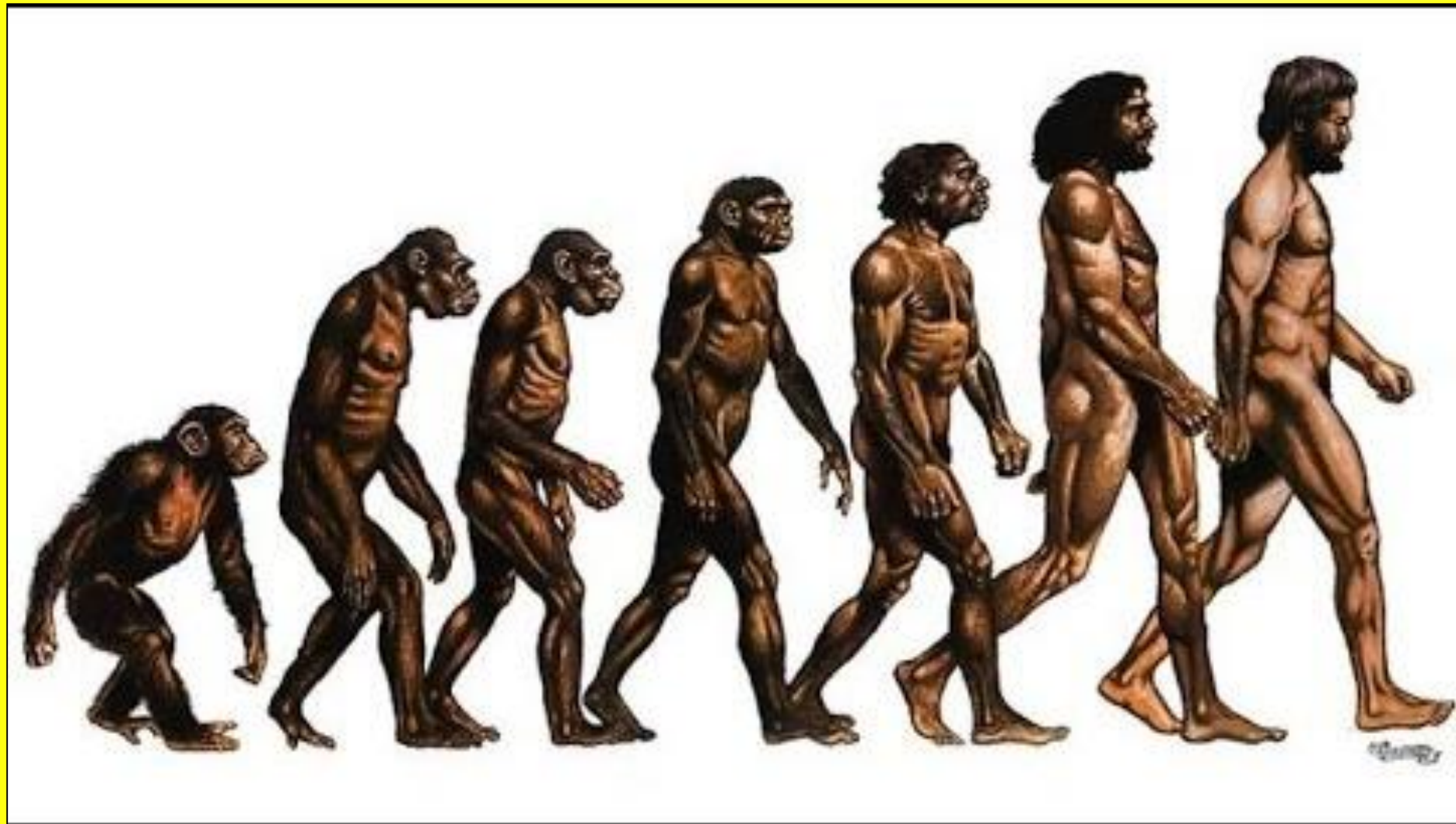
Společný hrob ženy a dvou mužů objevený archeology při výzkumných pracích v Dolních Věstonicích. K výbavě hrobu patřily i ozdobné předměty – kapkovité závěsky vyřezané z mamutoviny a zvířecí zuby s otvory pro zavěšení 15

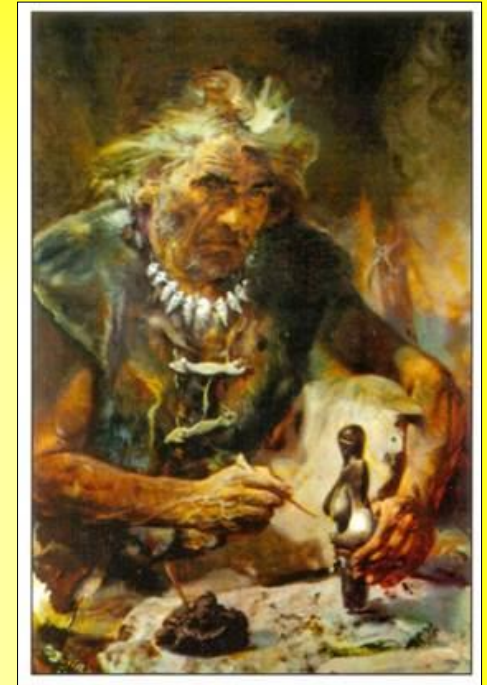
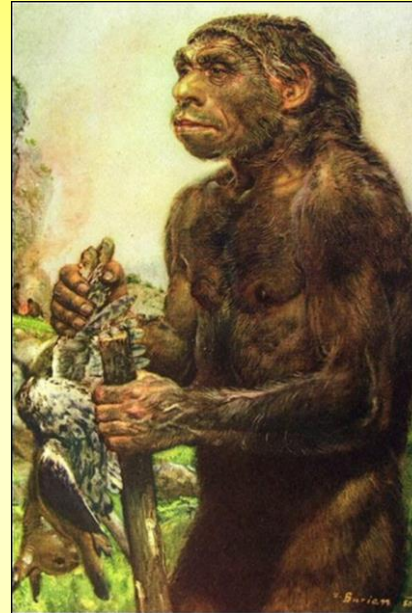
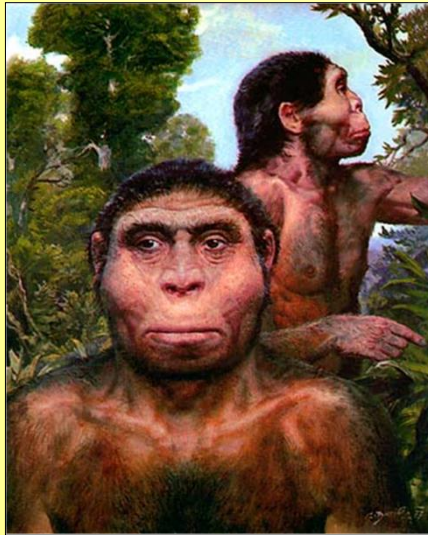
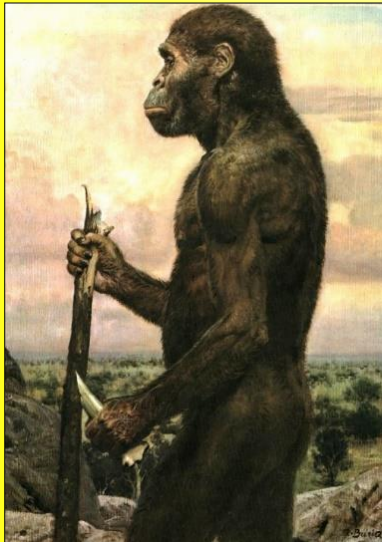
Rekonstrukce hrobu, muzeum Anthropos

ANTROPOGENEZE

VÝVOJ RODU HOMO

3 miliony BP

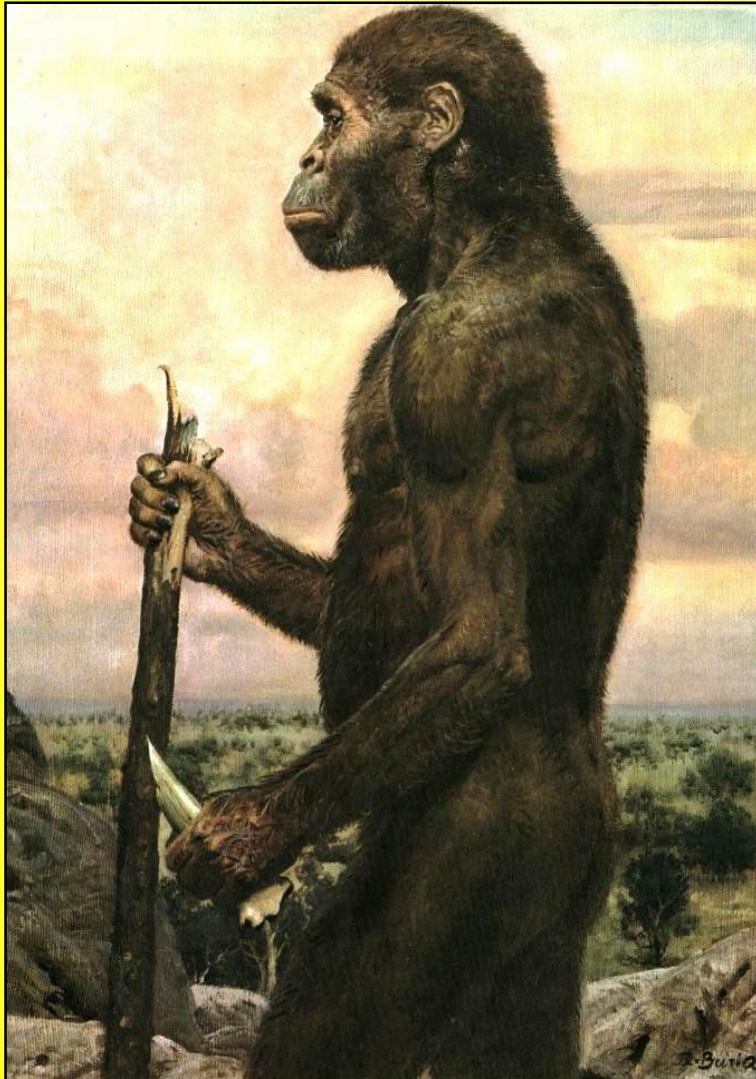
1,5 mil BP

350 tis. BP

40 tis. BP

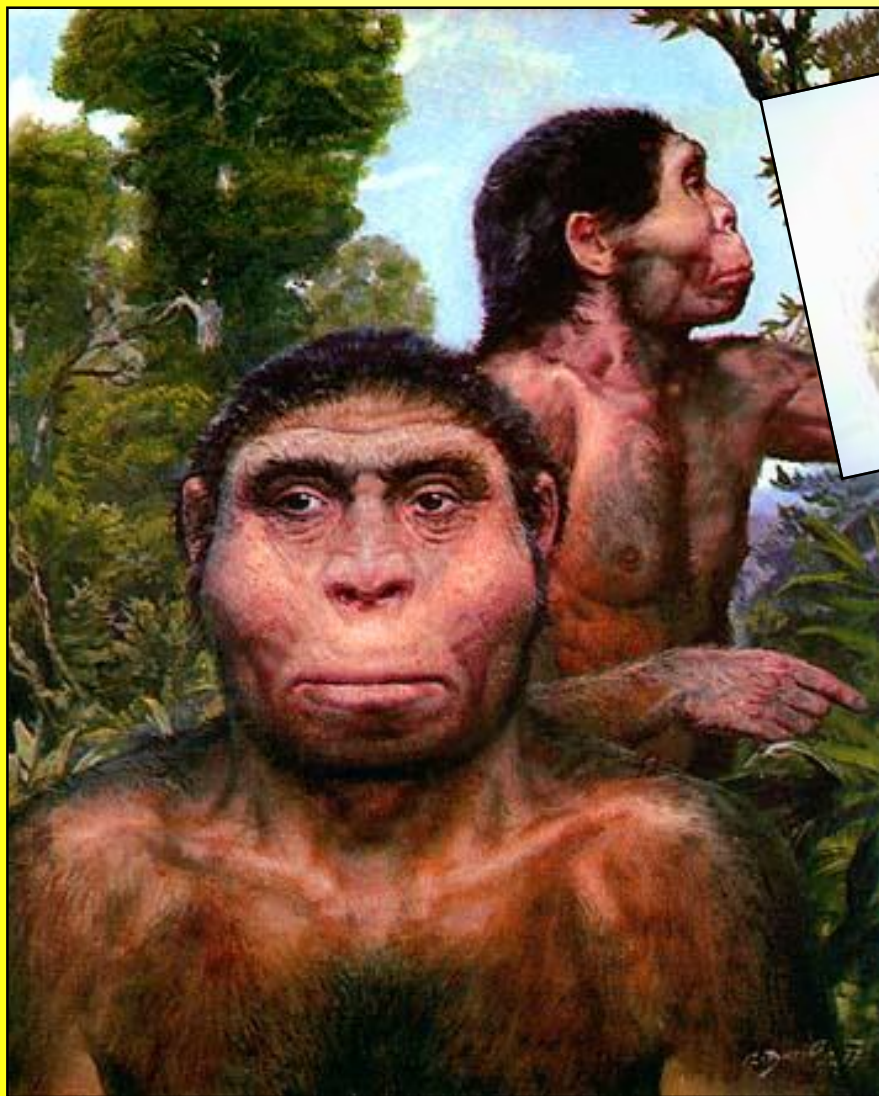
Člověk zručný Homo habilis

3 mil – 1 mil BP

Člověk vzpřímený Homo erectus

1,5 mil. - ? (60 tis.) BP

Člověk rozumný Homo sapiens

350 tis. - 40 tis.

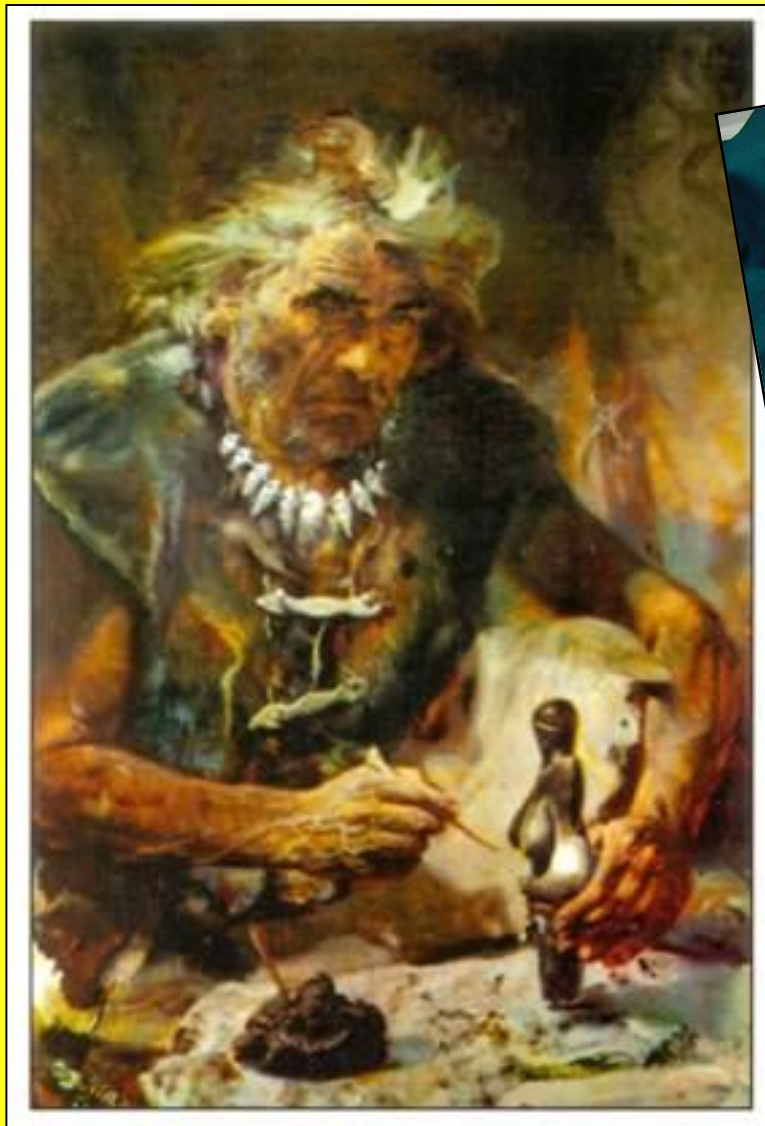

neandrtálec

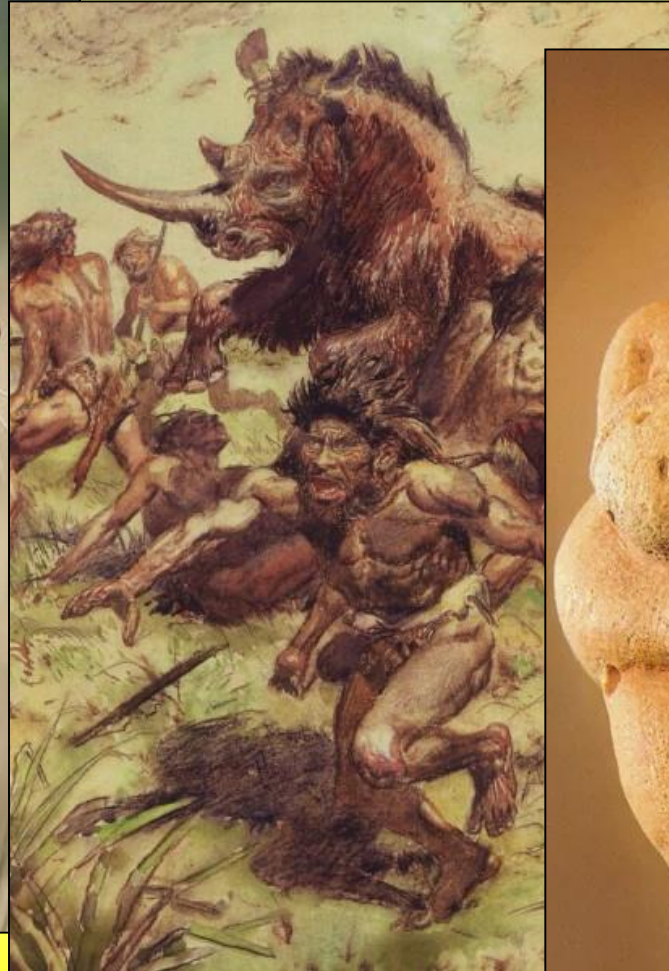

Člověk dnešního typu Homo sapiens sapiens

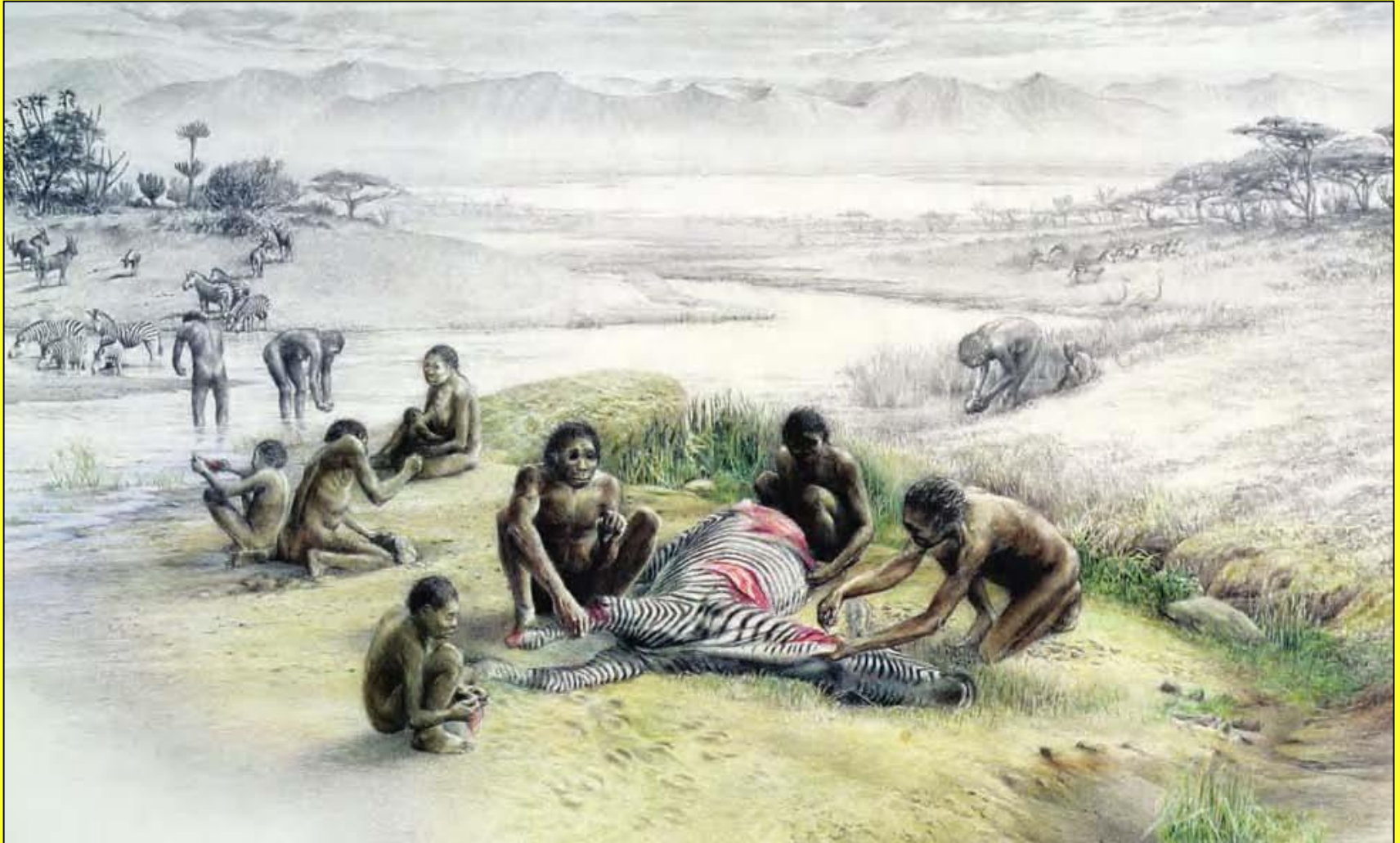
40 tis. BC - dosud

PRAVĚKÉ LÉČITELSTVÍ: 3 fáze

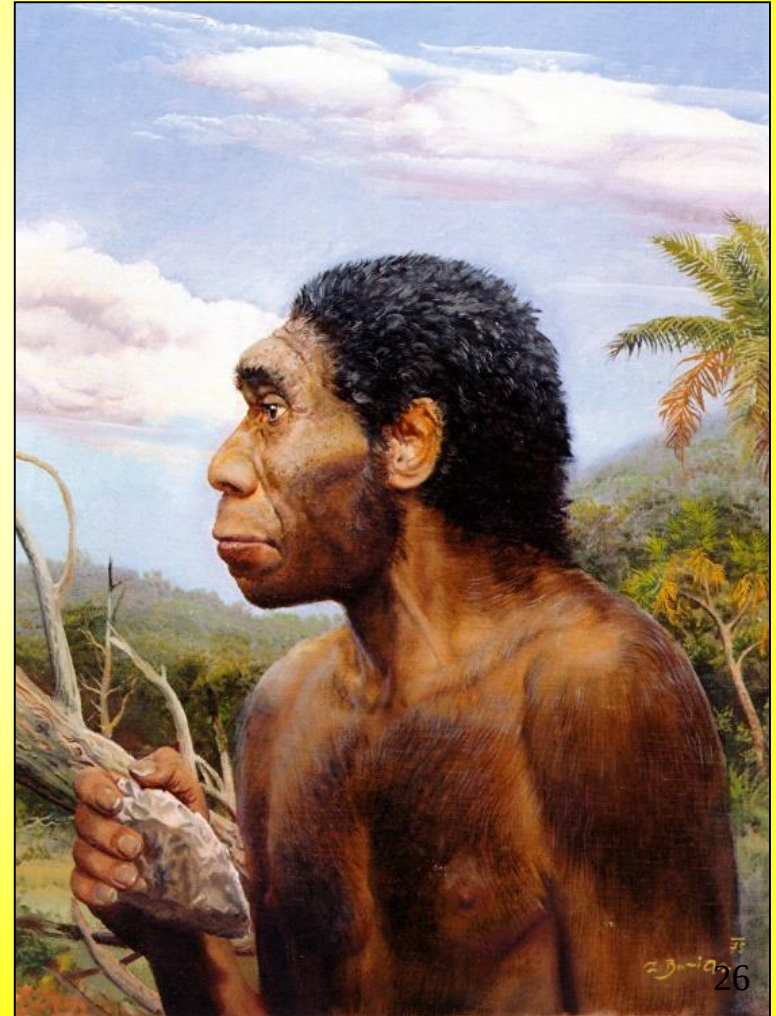
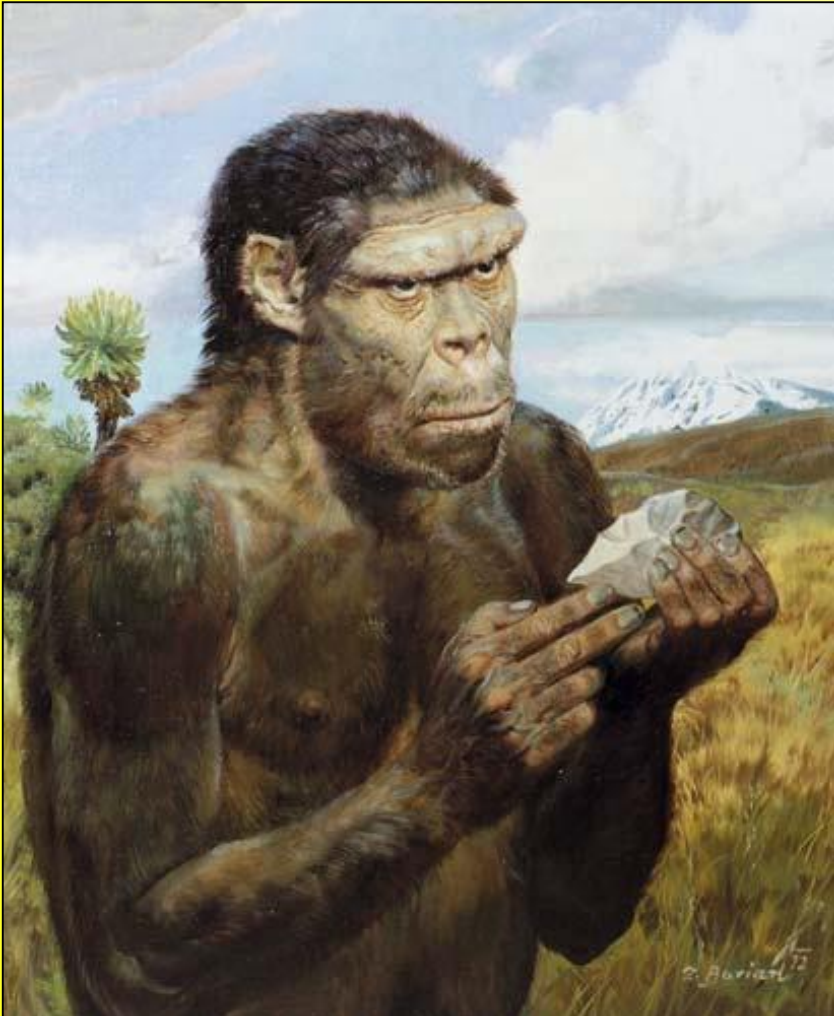
I. fáze: INSTINKTIVNÍ MEDICÍNA

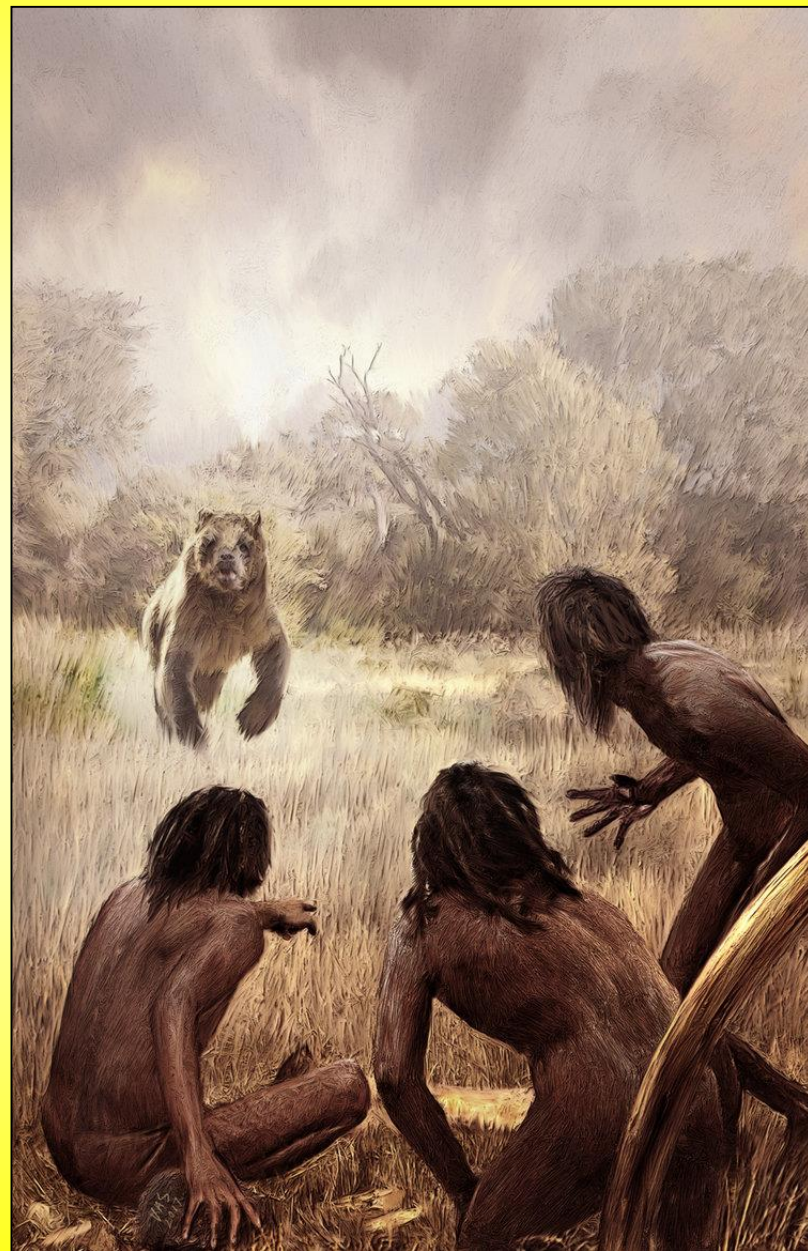
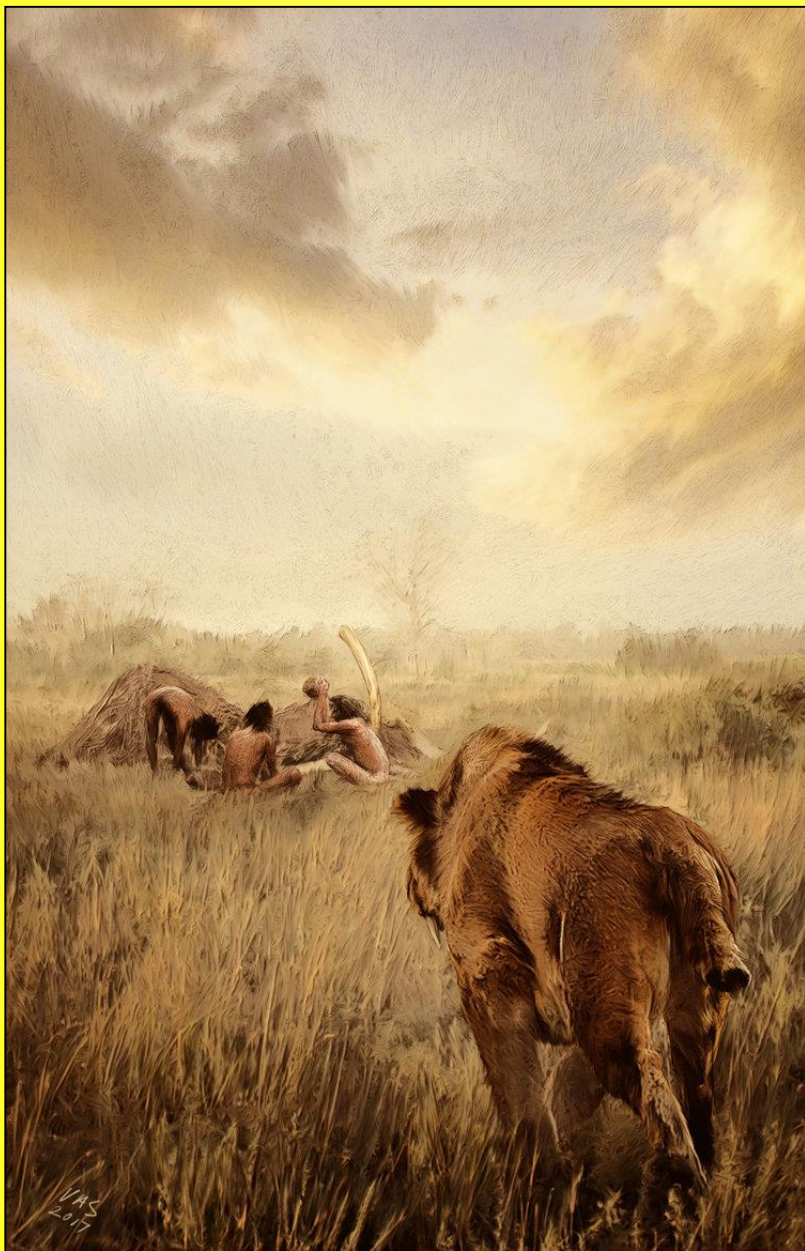
I. fáze

Homo habilis + Homo erectus

celkem 2,5 milionu let

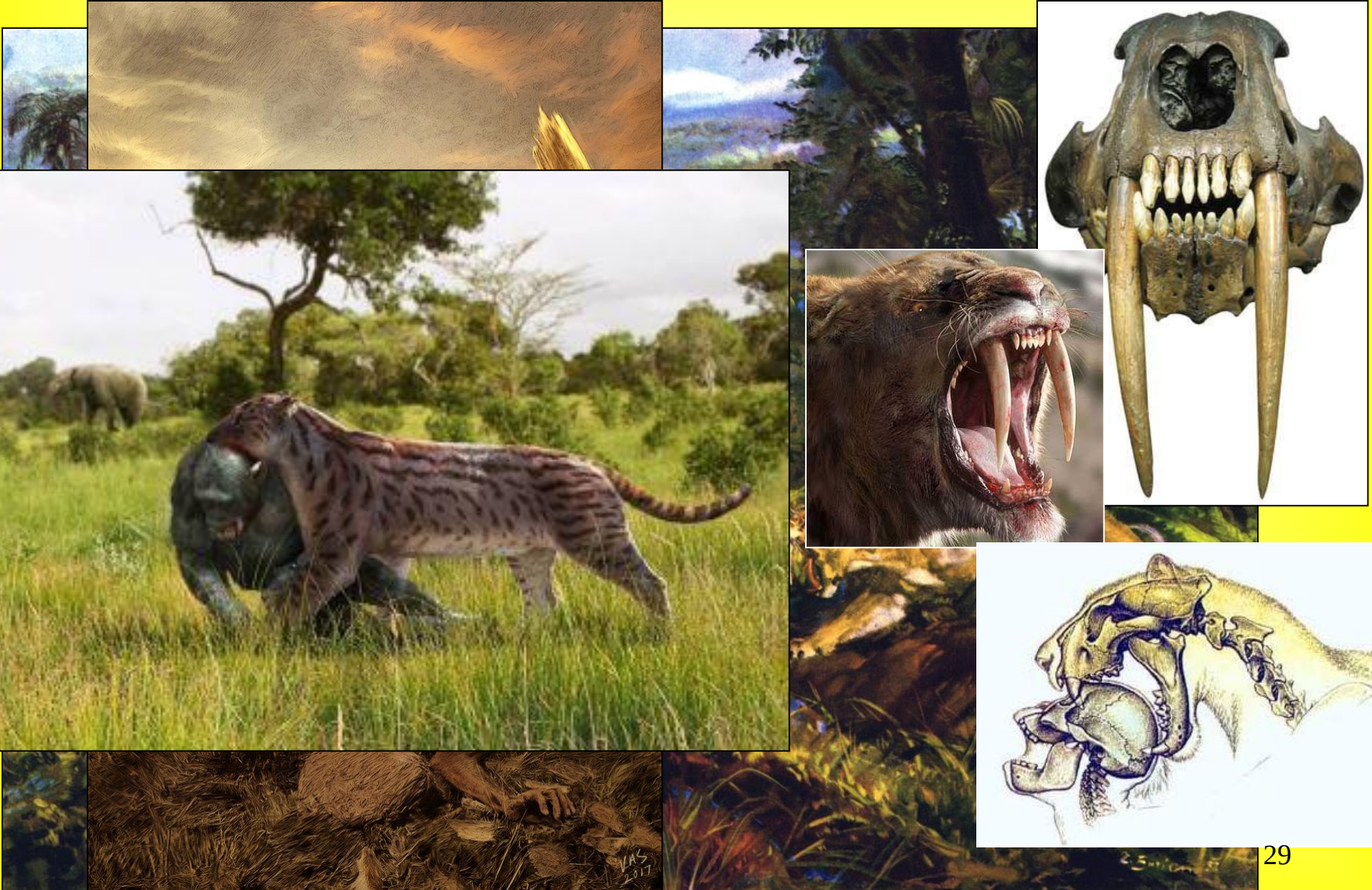
Život, před 2 miliony let

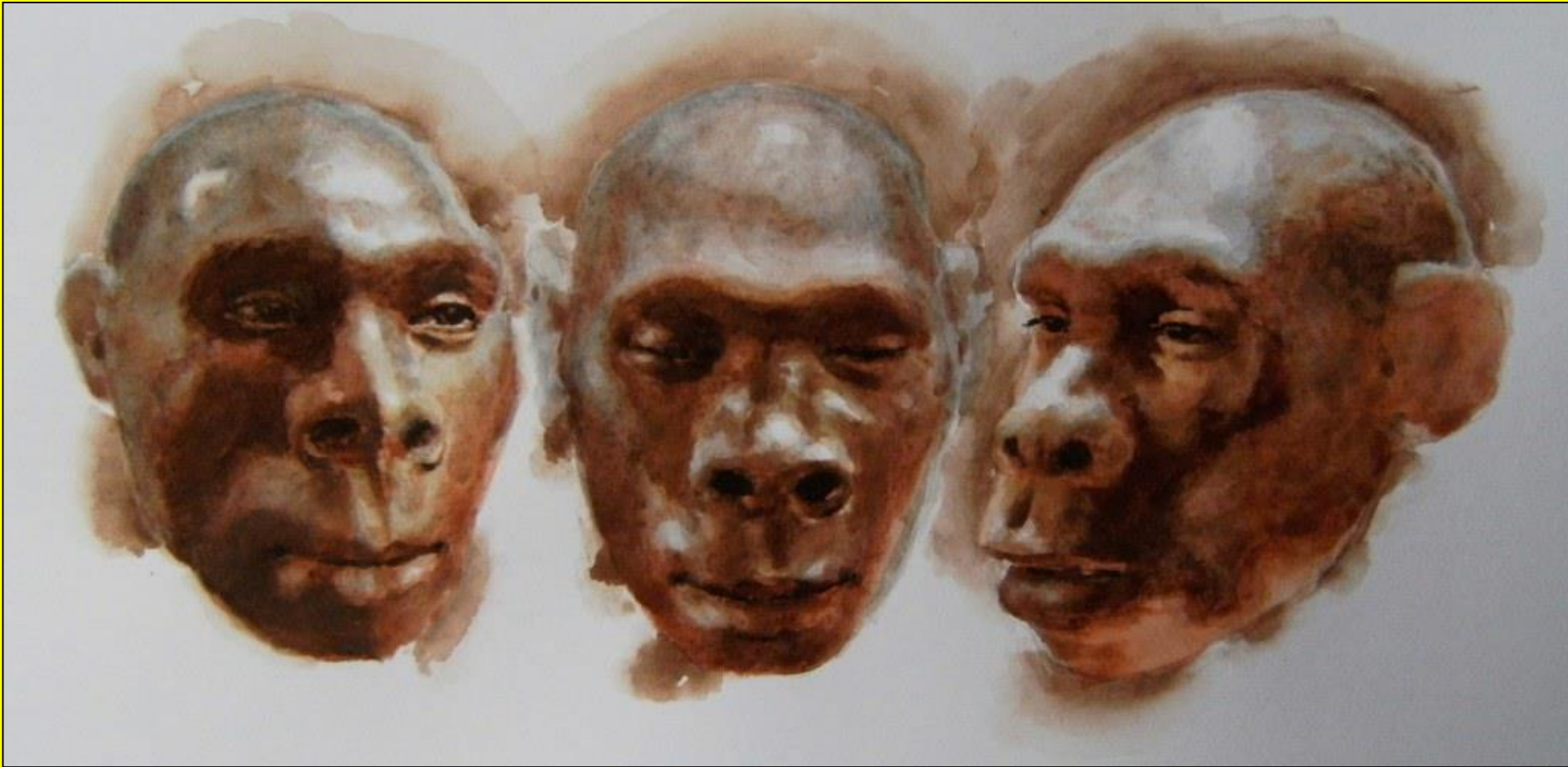
I. fáze

člověk je prozatím spíše kořistí šelem

Rekonstrukce podoby Homo habilis

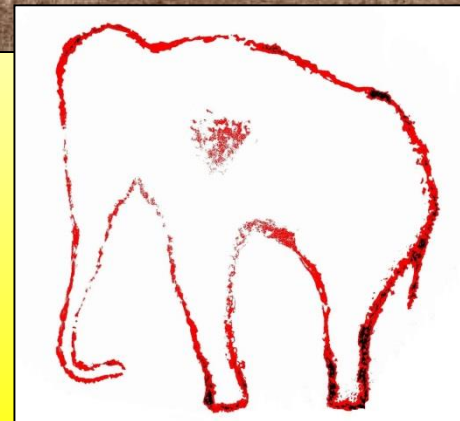
Rekonstrukce podoby Homo habilis

Primitivní empirická medicína

vrozené reakce + odpozorování praktik samoléčení zvířat
ošetřování povrchných poranění, prokousávání abscesů...

- nepodmíněné reflexy = zaujetí vhodné polohy, znehybnění, ochranné napětí svalů, reflexní stlačování místa, dávení, škrábání, vykašlávání, vyprazdňování...
- instinkty = řetězení reflexů slouží k zachování života seskupovací, altruistické, sexuální

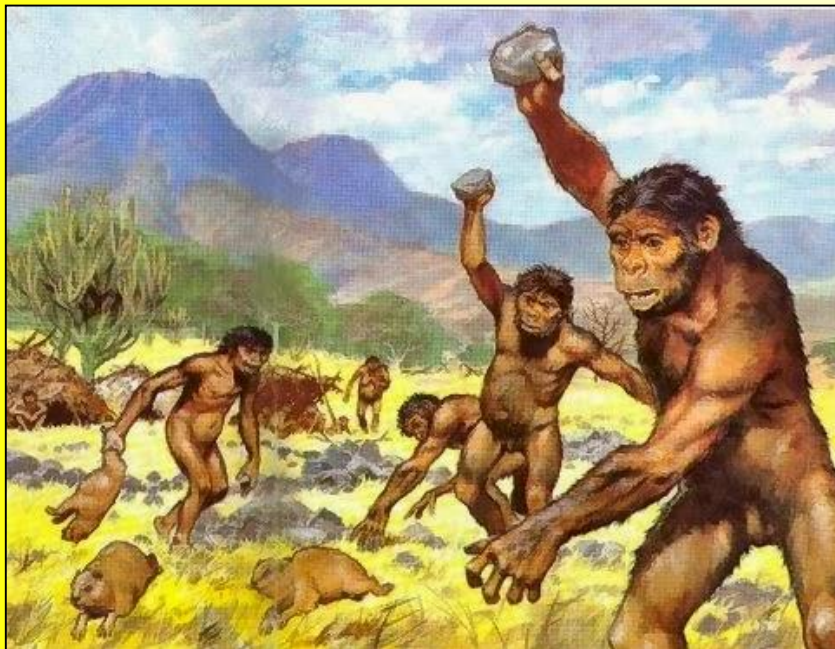

Léčitelství před třemi miliony let

olizování, drbání, hnětení, sání, foukání, vyhřívání v písku, chlazení v tekoucí vodě... žena - léčitelka

Cíl léčení: zbavit tělo cizího předmětu

Příběh z Iránu

- nález z období 700 tis - 650 tis BP
- dokládá starost o slabé jedince

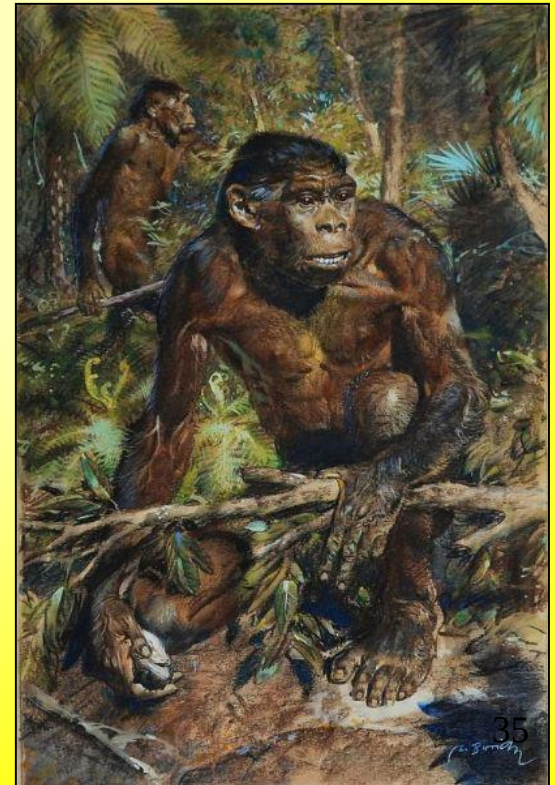

40letý muž s řadou zranění a deformací:

- slepý na jedno oko
- ochromující artritida
- ochrnutá paže
- zlomené chodidlo, které srostlo
- minimální chrup

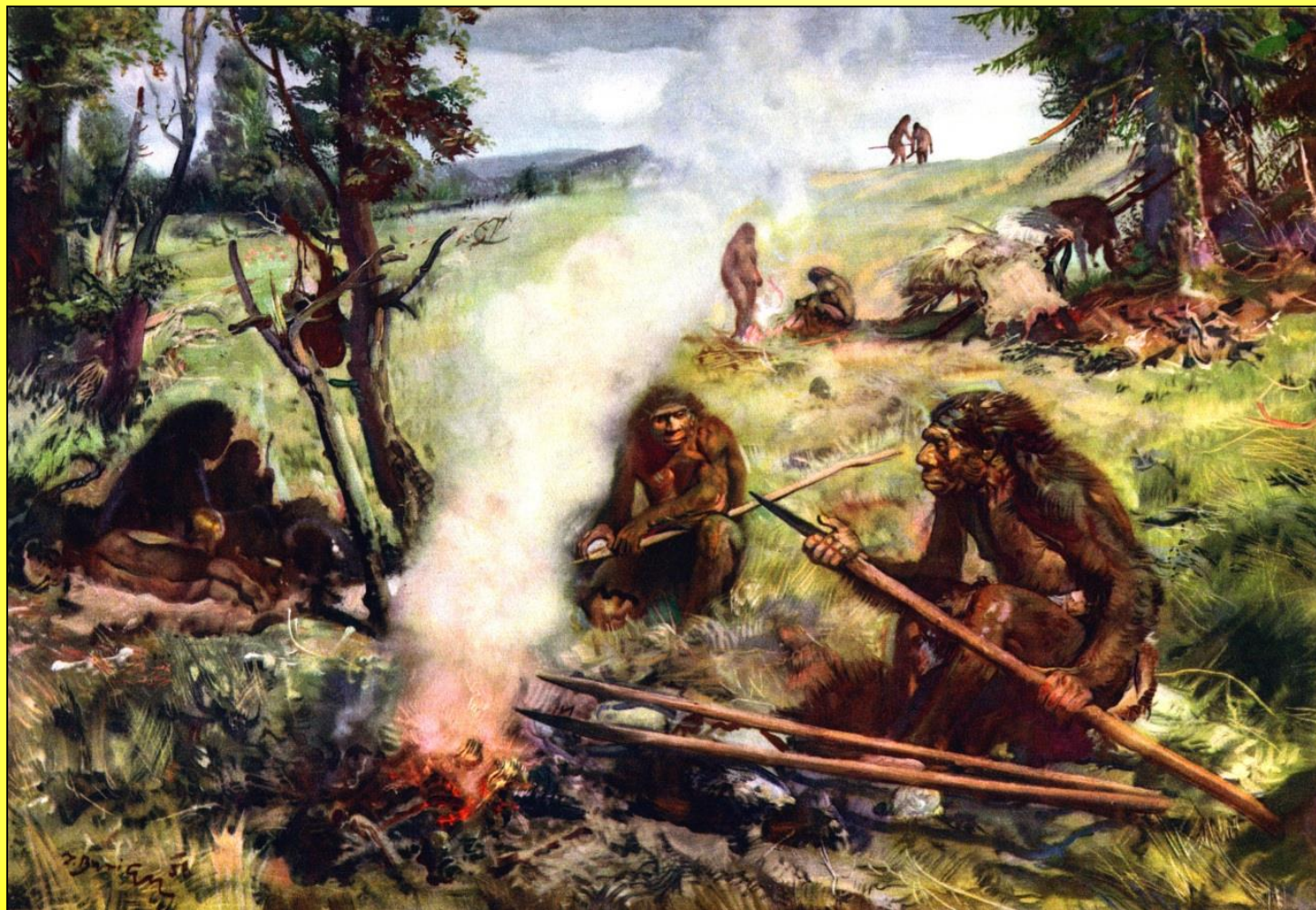
... a další zranění

Přežil řadu let!

II. fáze: RACIONÁLNÍ MEDICÍNA

Homo sapiens neanderthalensis

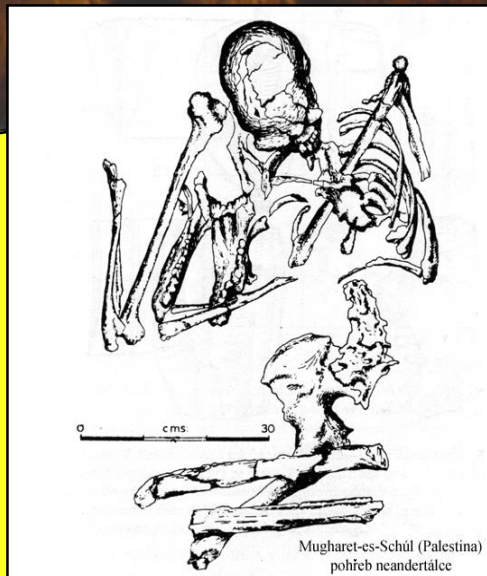
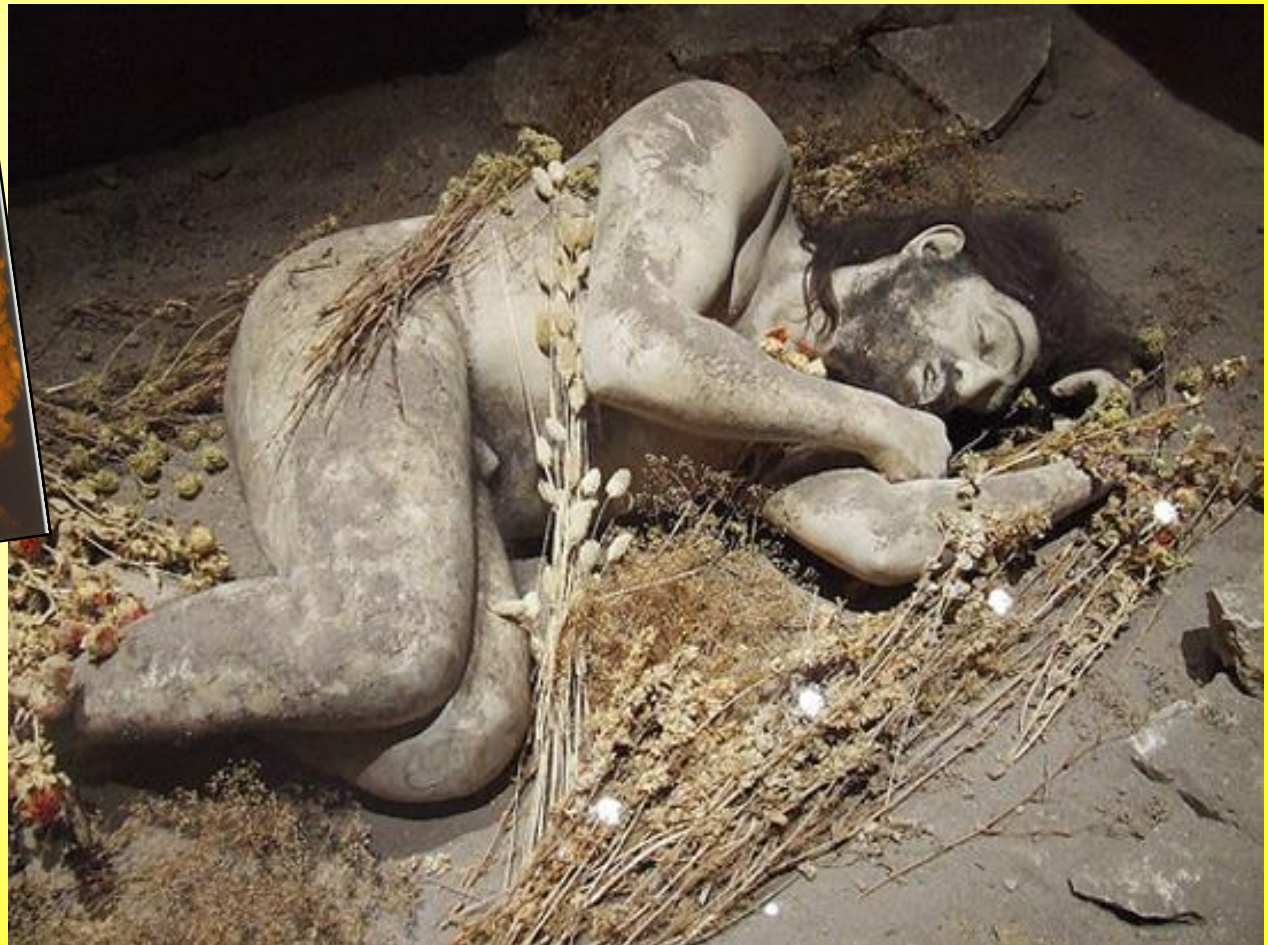
Neandrtálci: v dobách ledových všeobecně úspěšný druh!!!

Nejstarší pohřby: Francie, Izrael, Irák, Uzbekistán

střední paleolit 200 tis. BP

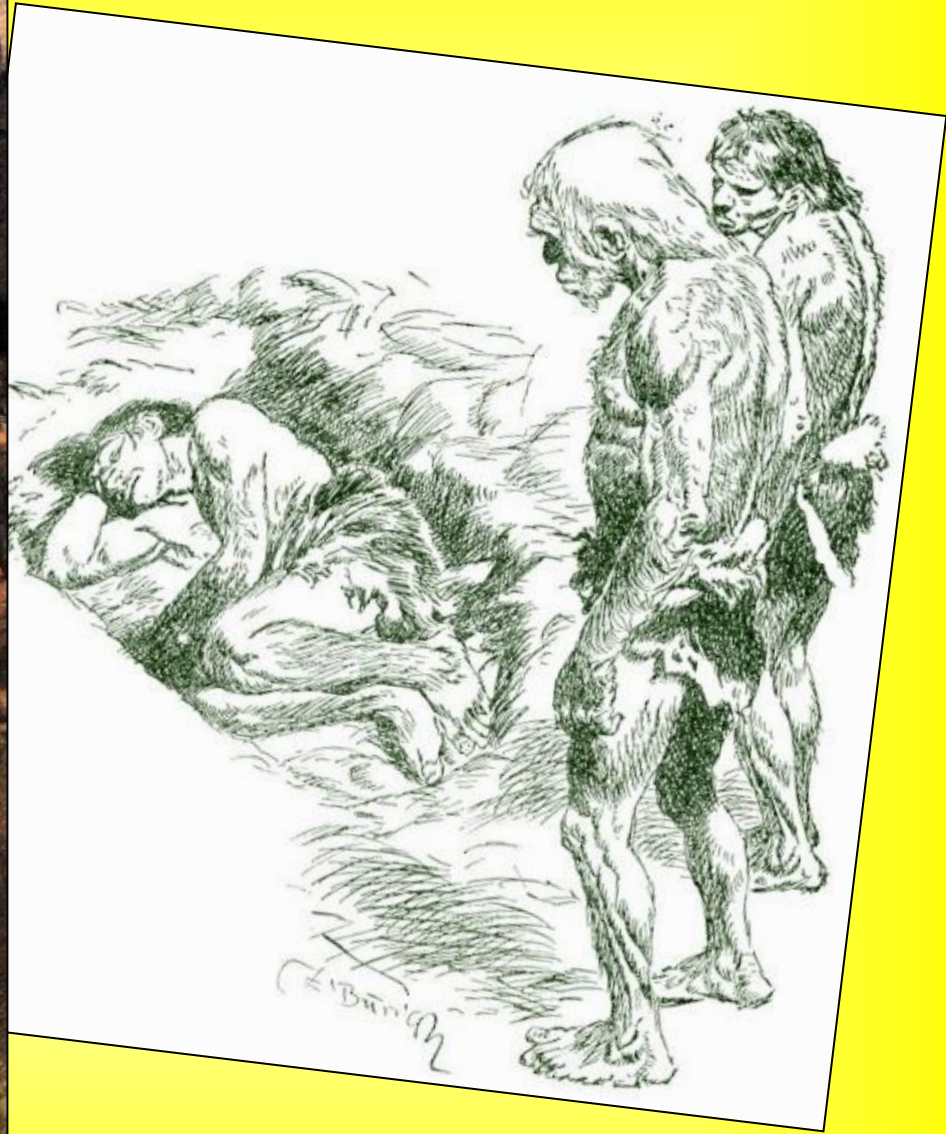
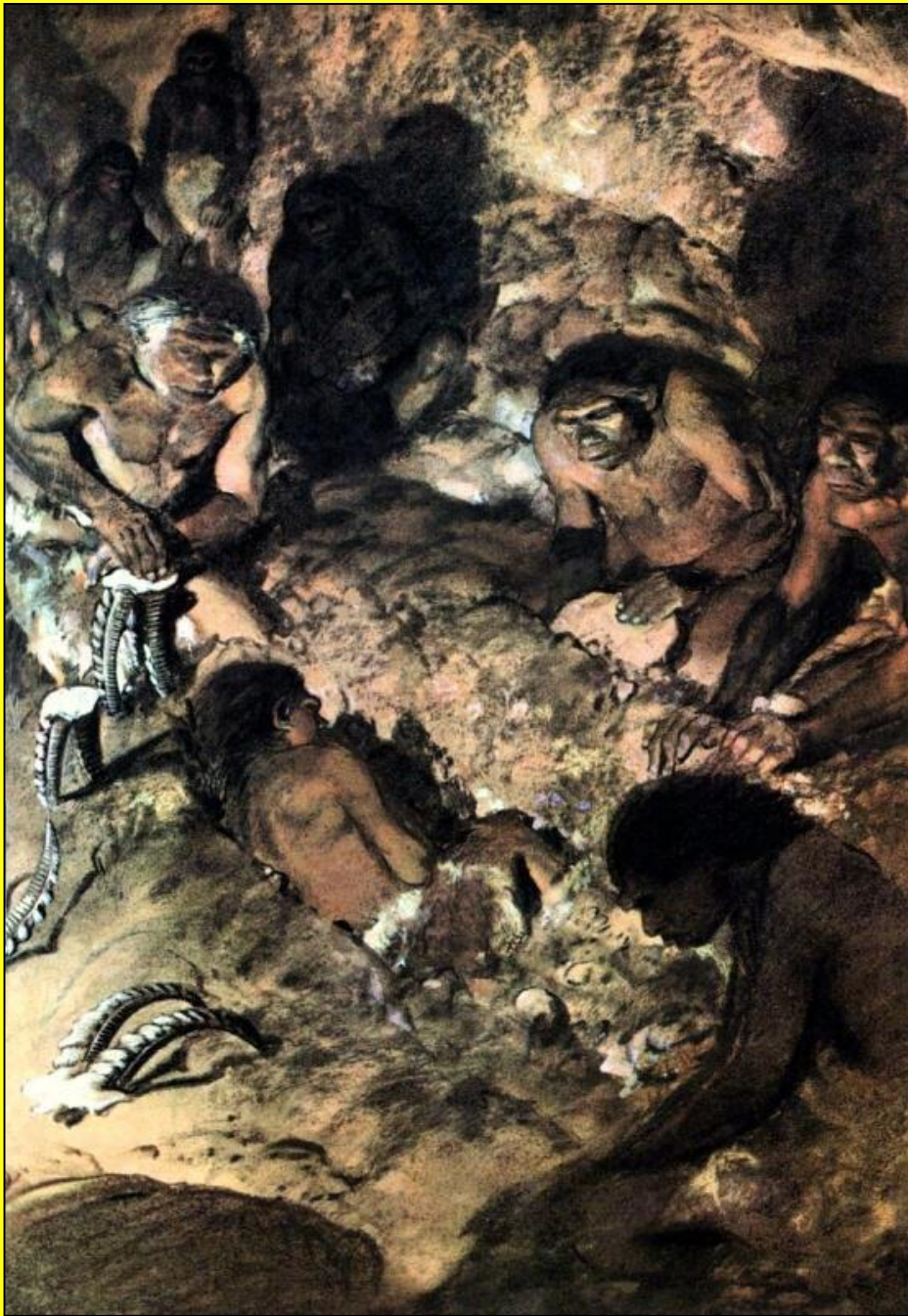

Mugharet-es-Schül (Palestina)
pohřeb neandertálce

Izrael 150 tis. BP

Pozůstatky nenadrtálců v ČR: jeskyně Šipka u Štramberka,
Kůlna, Pekárna, Švédův stůl v Moravském krasu

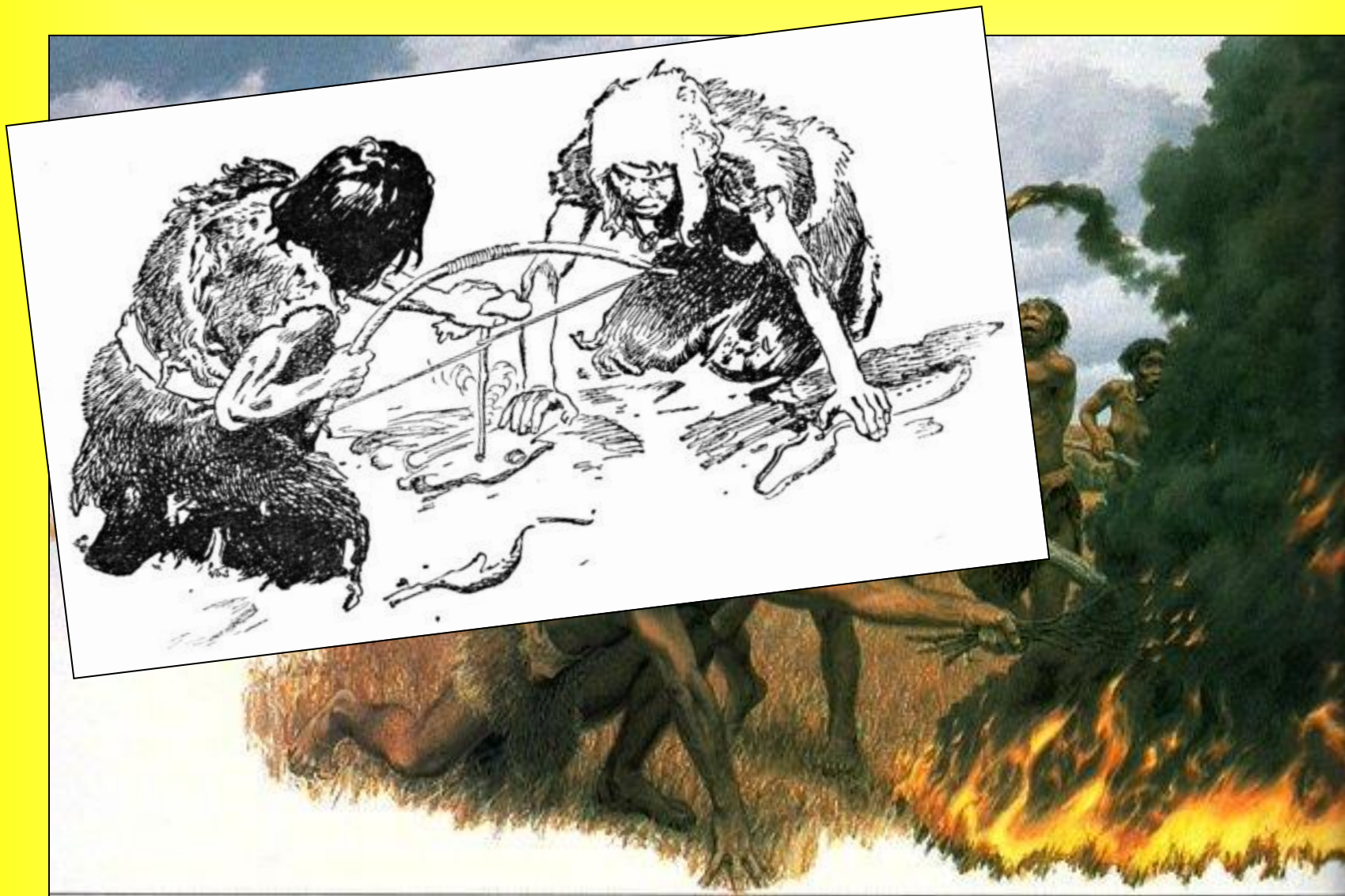

Rekonstrukce pohřbu neandrtálce, NHM Vídeň

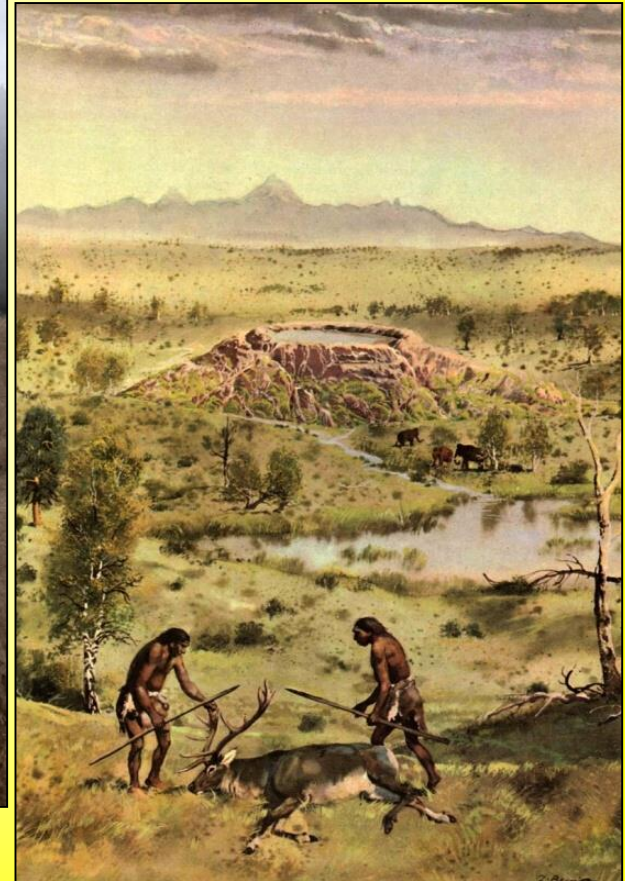
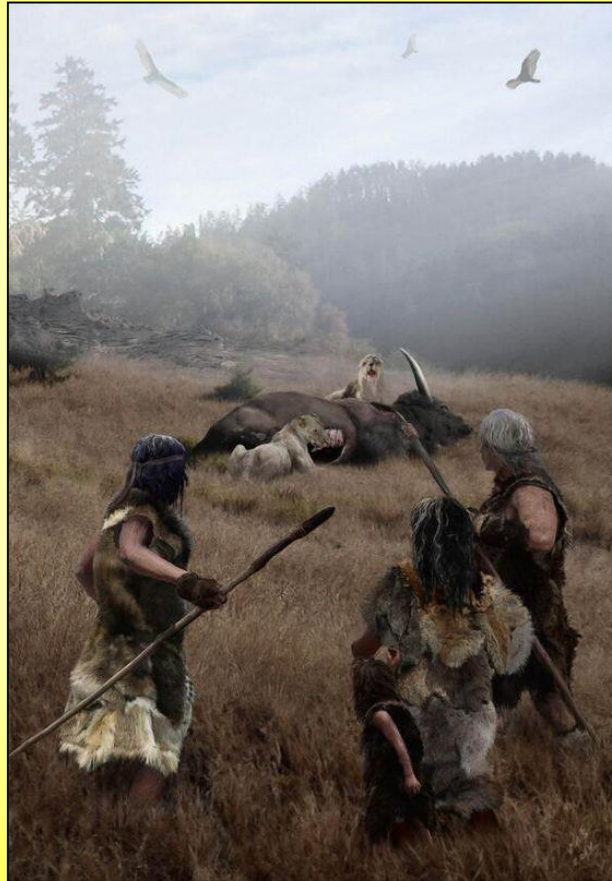
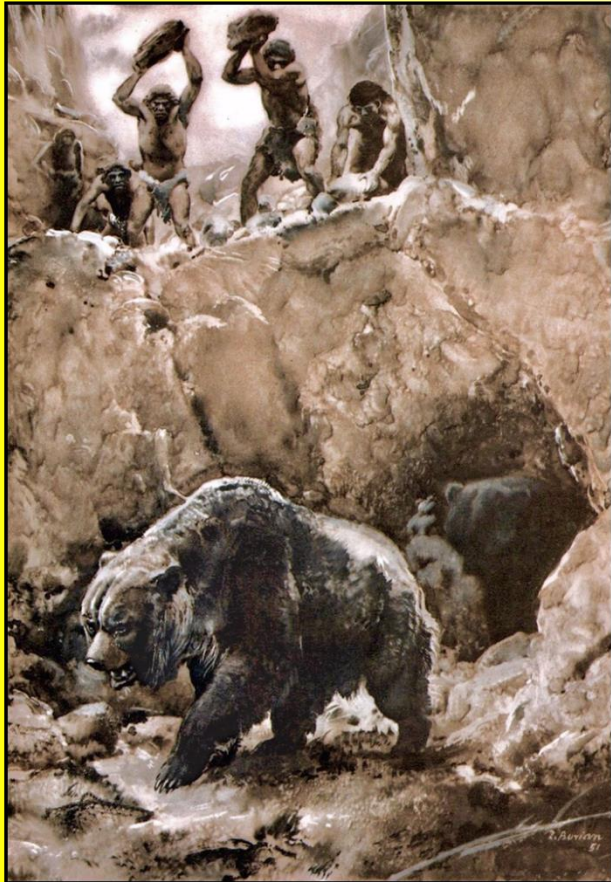

Komplexní ovládnutí ohně

Homo sapiens neanderthalensis

člověk se stává KONKURENTEM zvířat

Evropa 250 tis - 35 tis BC: doba ledová

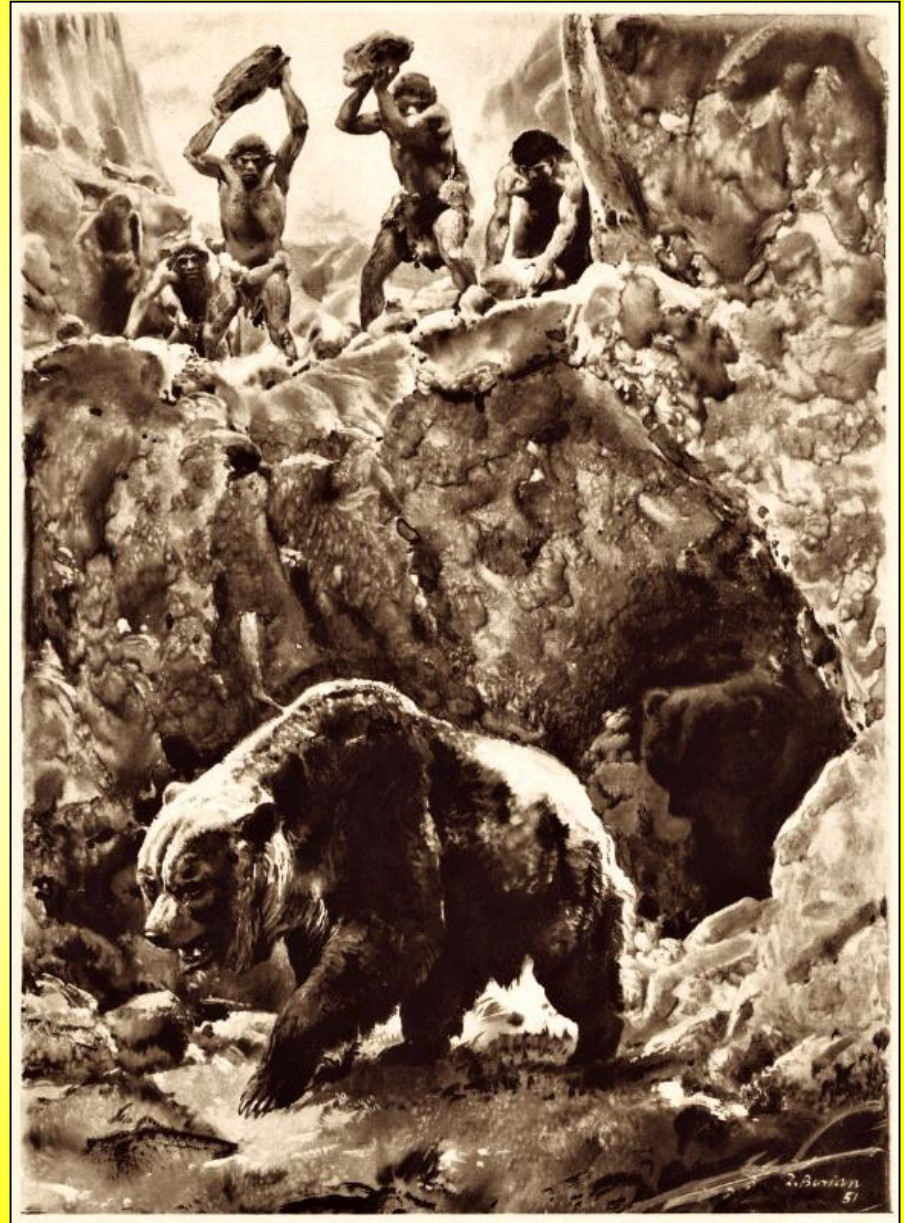
... lovecké úspěchy...

... lovci srstnatých nosorožců...

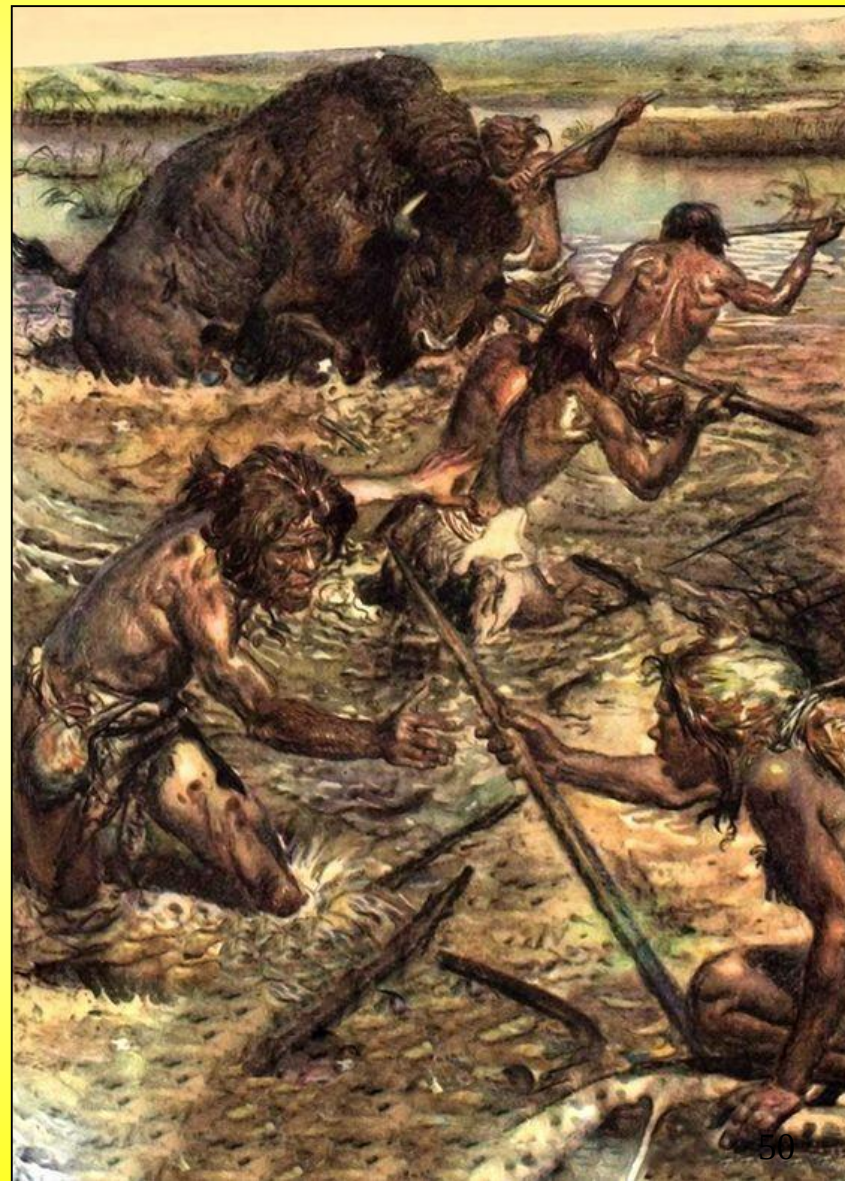
... lovci jeskynních medvědů.....

... lovci mamutů.....

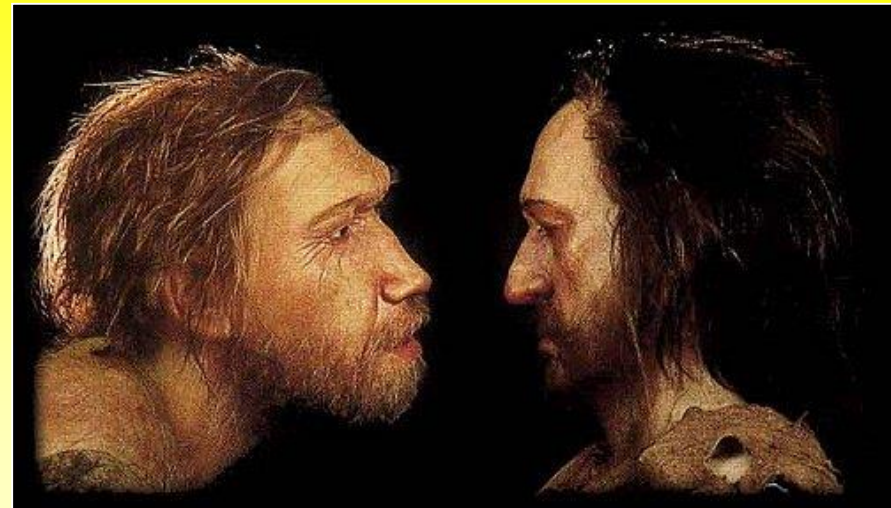

... lovci bizonů, sobů, pižmoňů...

... lovci koní...

Moderní Evropané mají 1 - 4 % své dědičné výbavy od neandrtálců

Dobré i zlé od neandrtálců?

„Pozitivní“ geny: posílily imunitní systém moderního člověka,
regulují růstu a tvorby vlasů a pokožky

„Negativní“ geny: zvyšují riziko závislostí (např. na nikotinu)
a náchylnost k depresím

Diagnostikovaná onemocnění neandrtálců

- vzteklna, toxoplazmóza, tetanus, antrax, prochladnutí a následný zápal plic, zánět a sepse = časté následky zranění
- záněty kloubů, „jeskynní“ dna, parodontóza, gangréna, obroušení kousacích plošek zubů (prohnisání čelistí), botulismus, rakovina

Švédův stůl, jeskyně s nálezem neandrtálských kostí

Kosti neandrtálce (nález 2010)

- sev. Fracie (116 km od Paříže), dočasný tábor podél řeky
- kosti dlouhé levé paže - starší adolescent

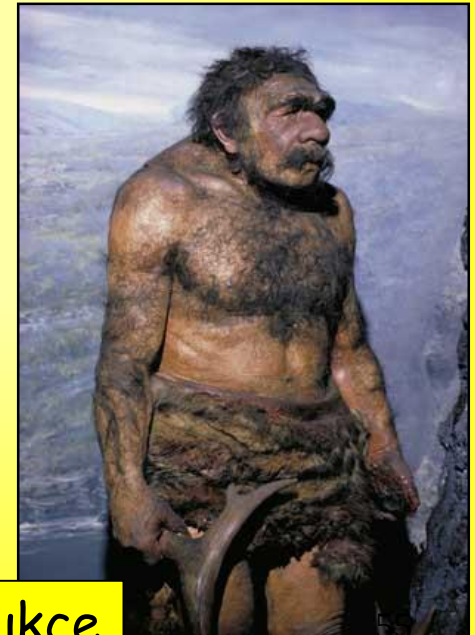

„Levý ramenní kloub vykazuje zranění, které může znamenat příznaky poškození svalů v blízkosti ramen, případně z opakovaných činů, jako je házení nebo klepání“

Způsoby léčení nenadrťalců

- **přírodní léčitelství** - byliny: kořená chuť naznačuje účinek
= heřmánek, dubová kůra, mák, lípa, rostlinná projímadla a dávidla... léčebný účinek tuku, krve, zvířecích orgánů, vosku, medu, mateří kašičky (útrobní potíže) ...
- **ohěň**: vyhřívání, „zatavování“ ran, vypalování parazitů
- **nové nástroje**, lovecké dovednosti: dlahy, fixace zlomenin

Neandrtálec - různé paleorekonstrukce

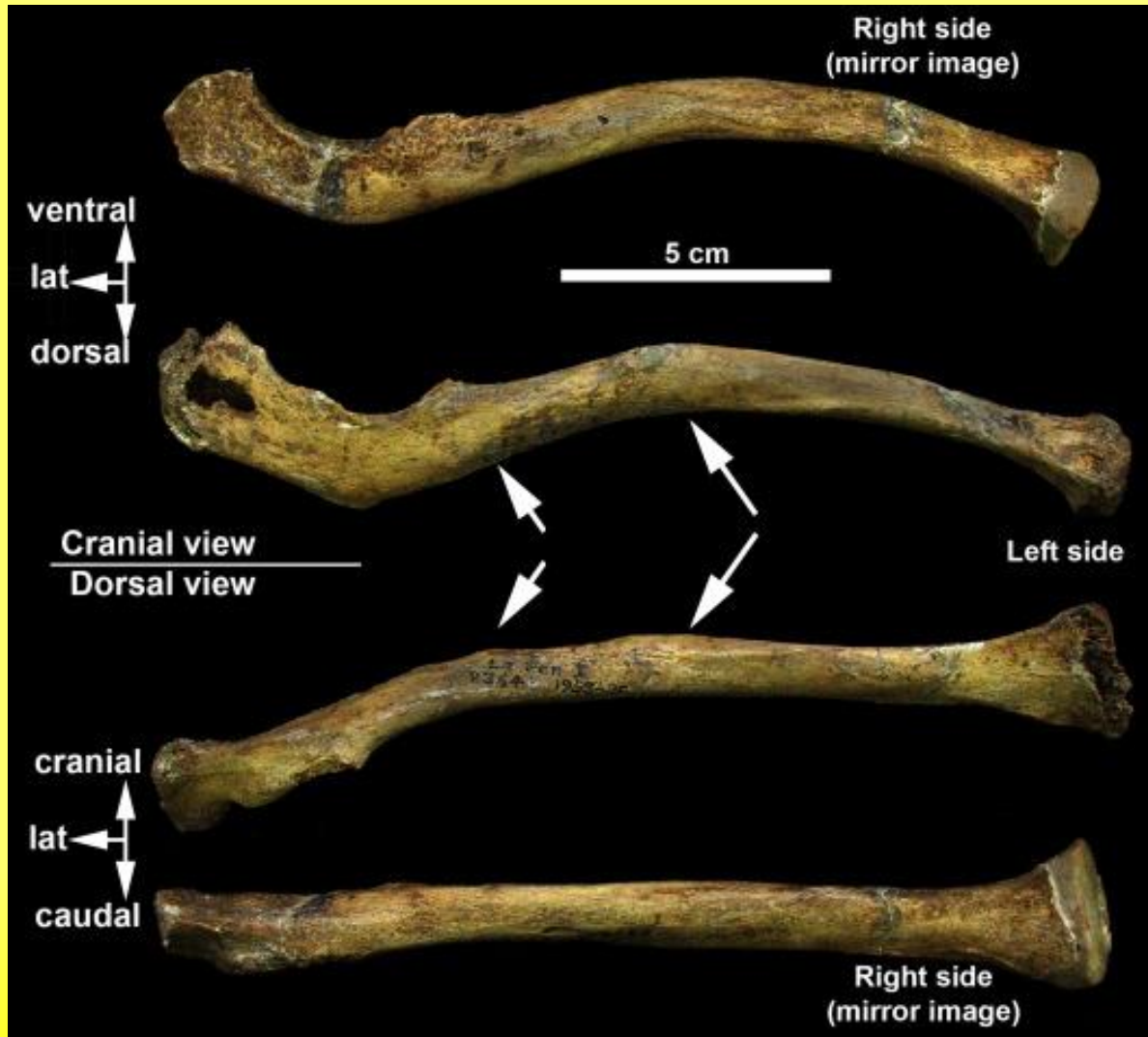
**Kostra neandrtálce, 40 let,
55 tis BP, j. Shandikar, Irák**

Vážná tělesná zranění:

- zcela hluchý - kostní výrůstky
po silném úderu do hlavy
- poškozená ústní dutina
- chybějící předloktí...

= prokazatelná „sociální podpora“

Muž z La Ferrassie - malé kůstky (oblast středního ucha...)
- jazylka až po r. 2 000 !!!

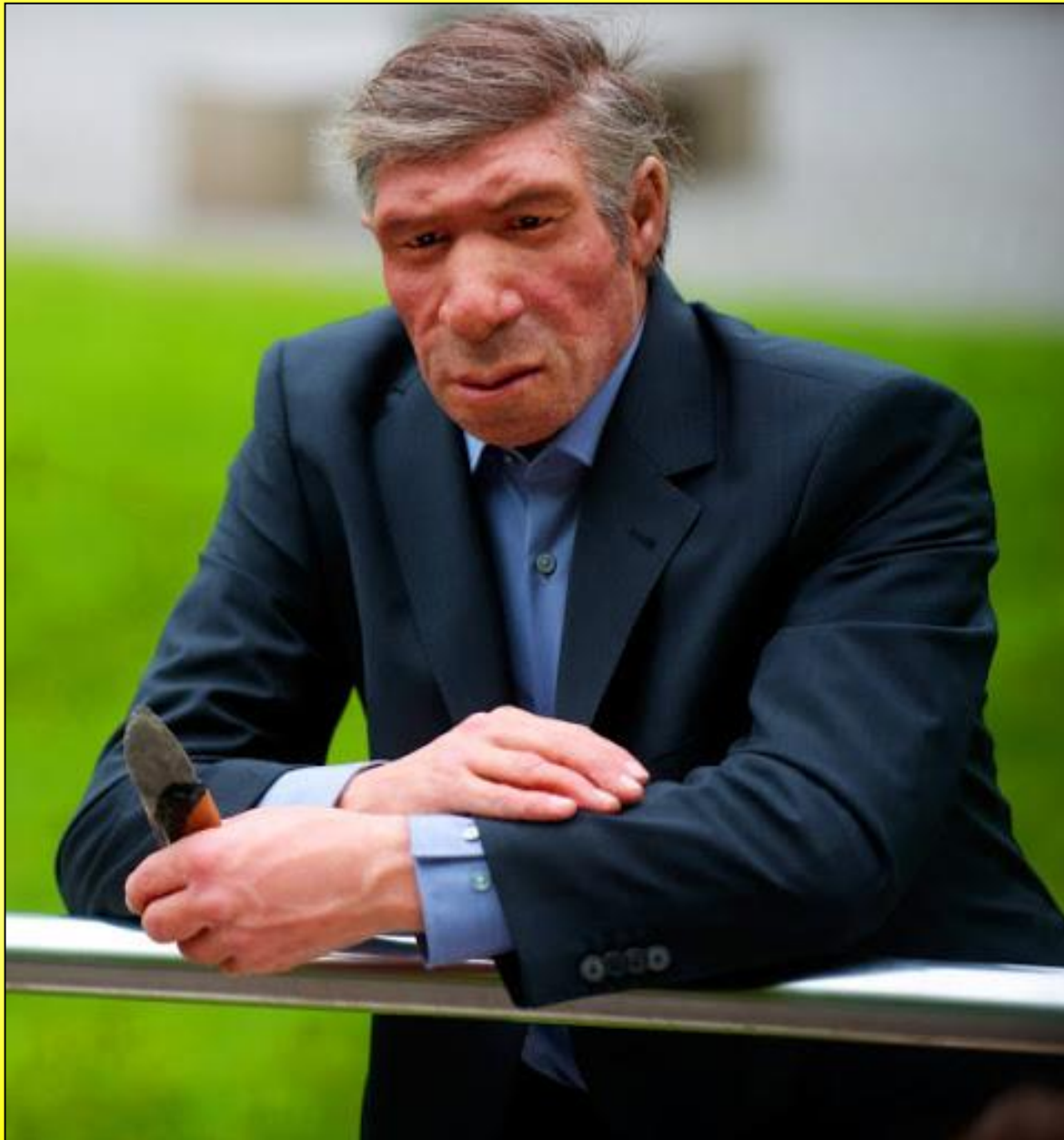

Lidský věk v pravěku

Období	muži	ženy	průměr
Austral. robustus	19,8		19,8
Austral. africanus	22,9		22,9
Homo erectus	22,8		22,8
Neandrtálec	22,9		22,9
Homo s. s.	33,3	28,7	31
Neolit	34,3	29,8	32,1
Ml. doba bronzová	33,3	29,5	31,4
St. doba bronzová	36,3	30,8	33,6
Pz. doba bronzová	36,4	32,1	34,3
Doba železná	39,6	31,3	35

Závěrem kapitoly... co si myslet o neandrtálcích?

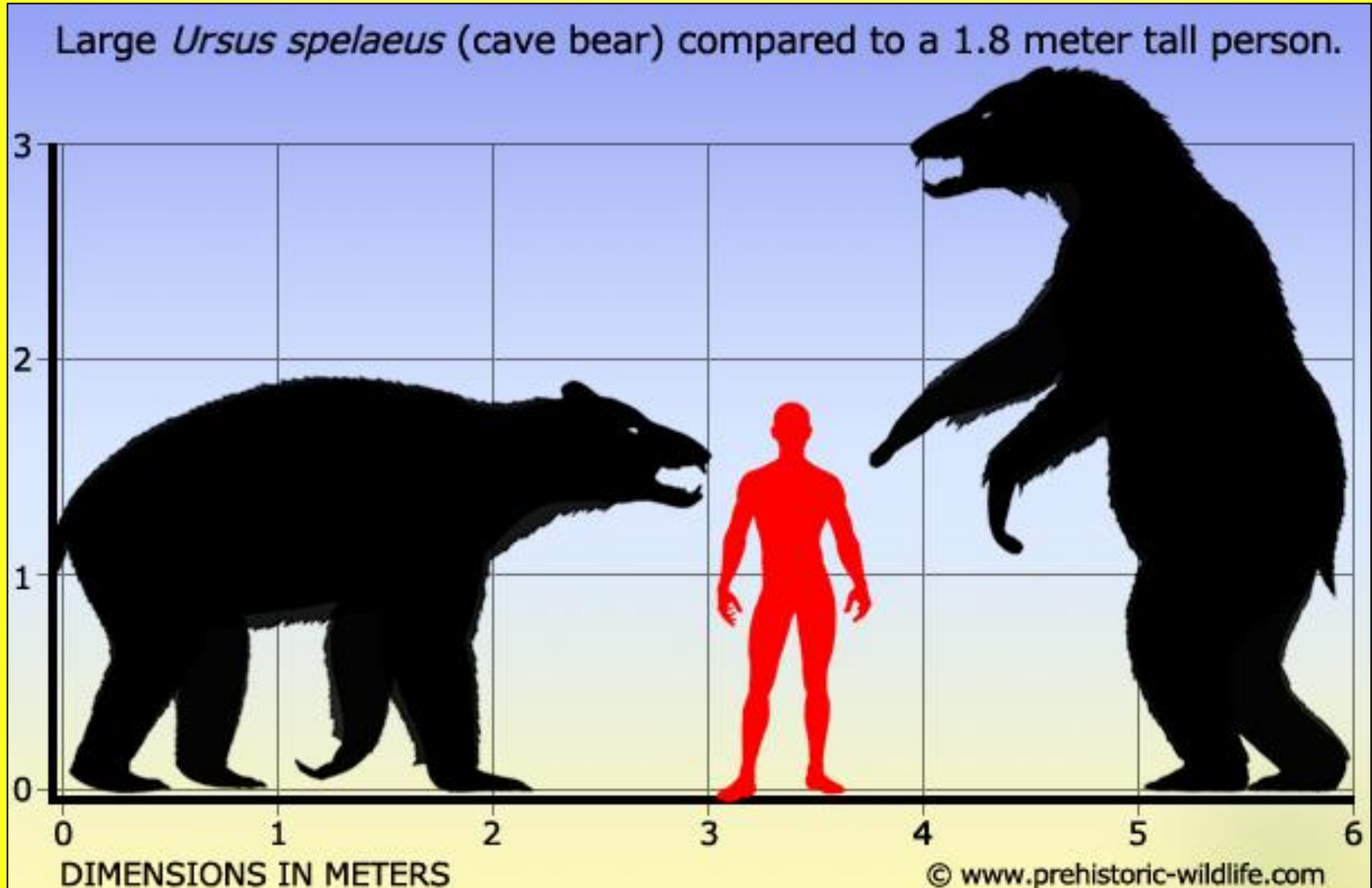
III. fáze: KULTOVNÍ, MAGICKÁ MEDICÍNA

Homo sapiens sapiens

Lovecký způsob života: rány sečné, řezné, bodné, zhmožděnin...

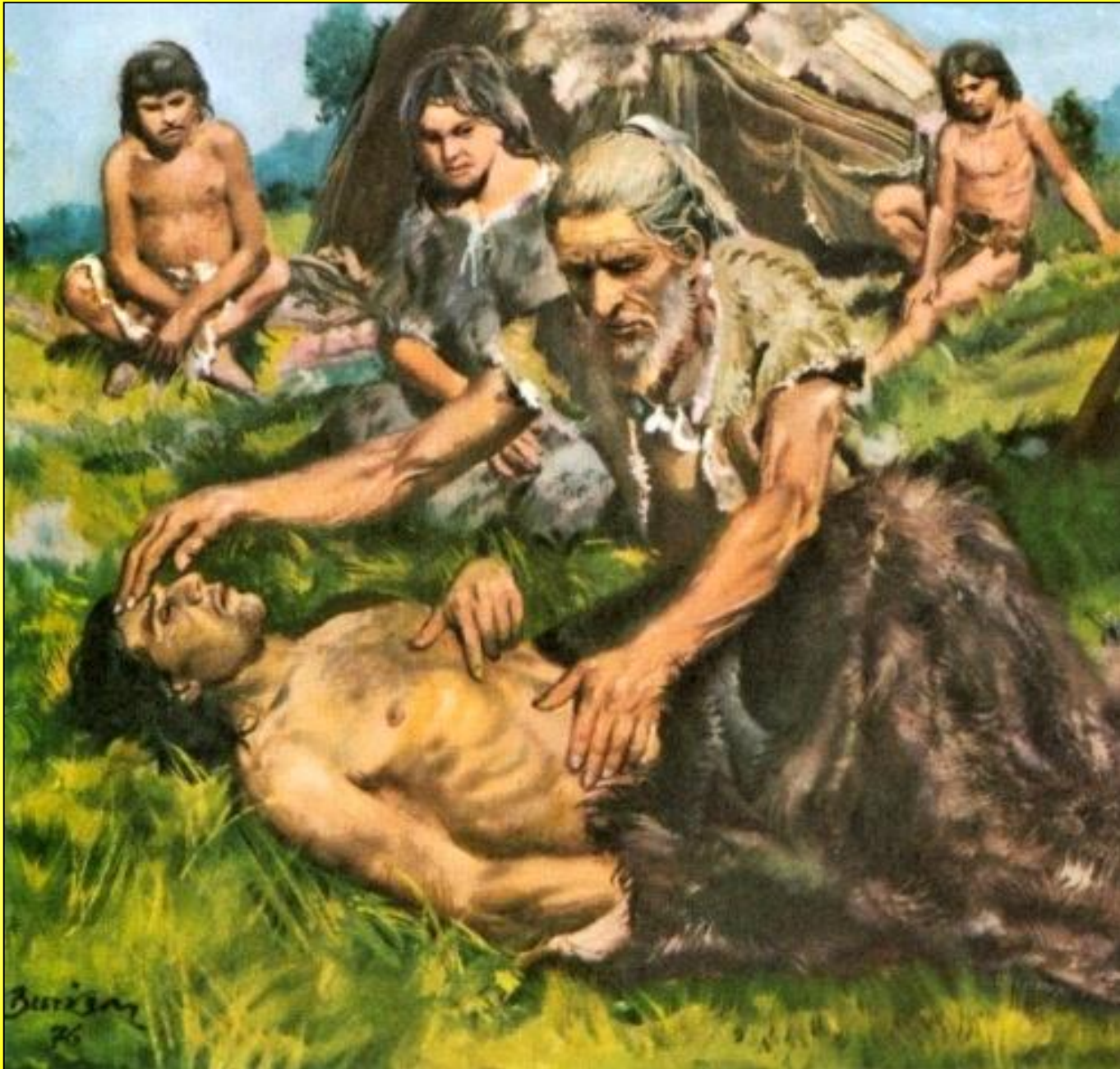

Lascaux, France

Paleorekonstrukce: Předmostí u Přerova, 30 tis BP

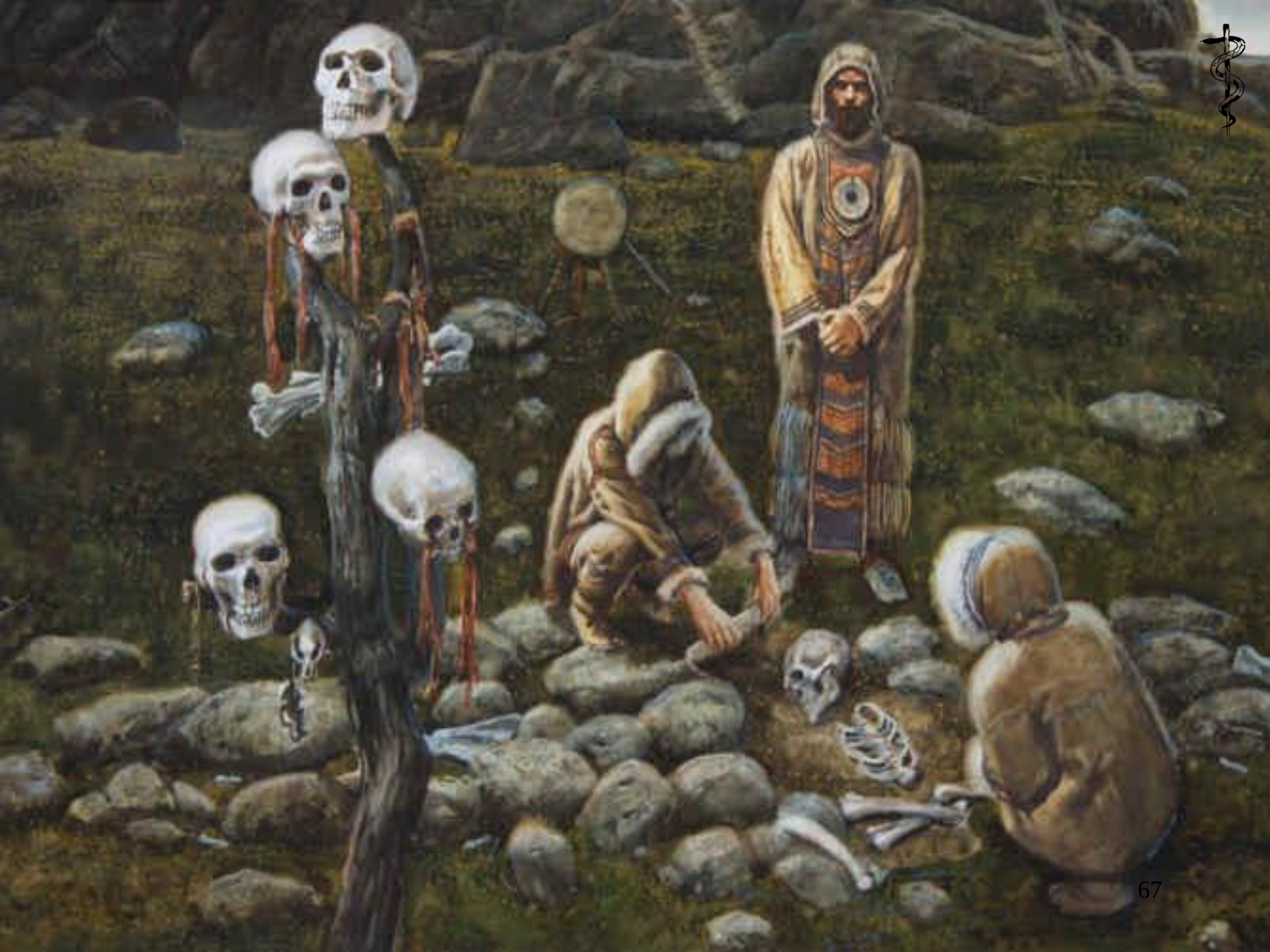

Z. Burian: Pohřeb skrčence s mamutí lopatkou, Předmostí

T. D. ... 58

Ukládání do skalních rozsedlin
4letý chlapec 2004

Dolní Věstonice, hrob s milodary

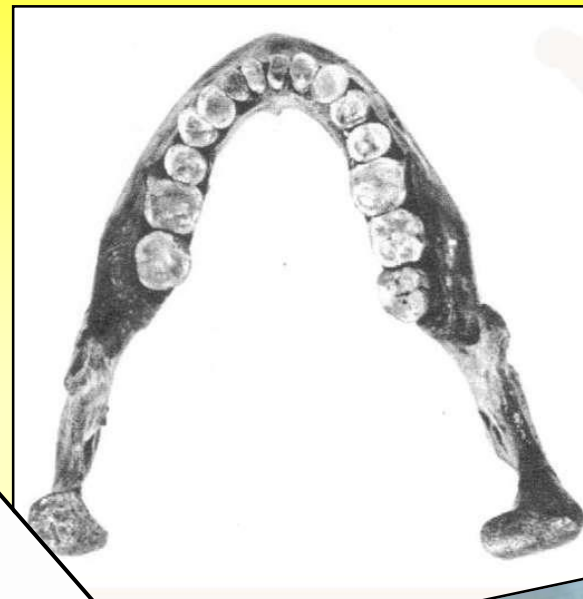
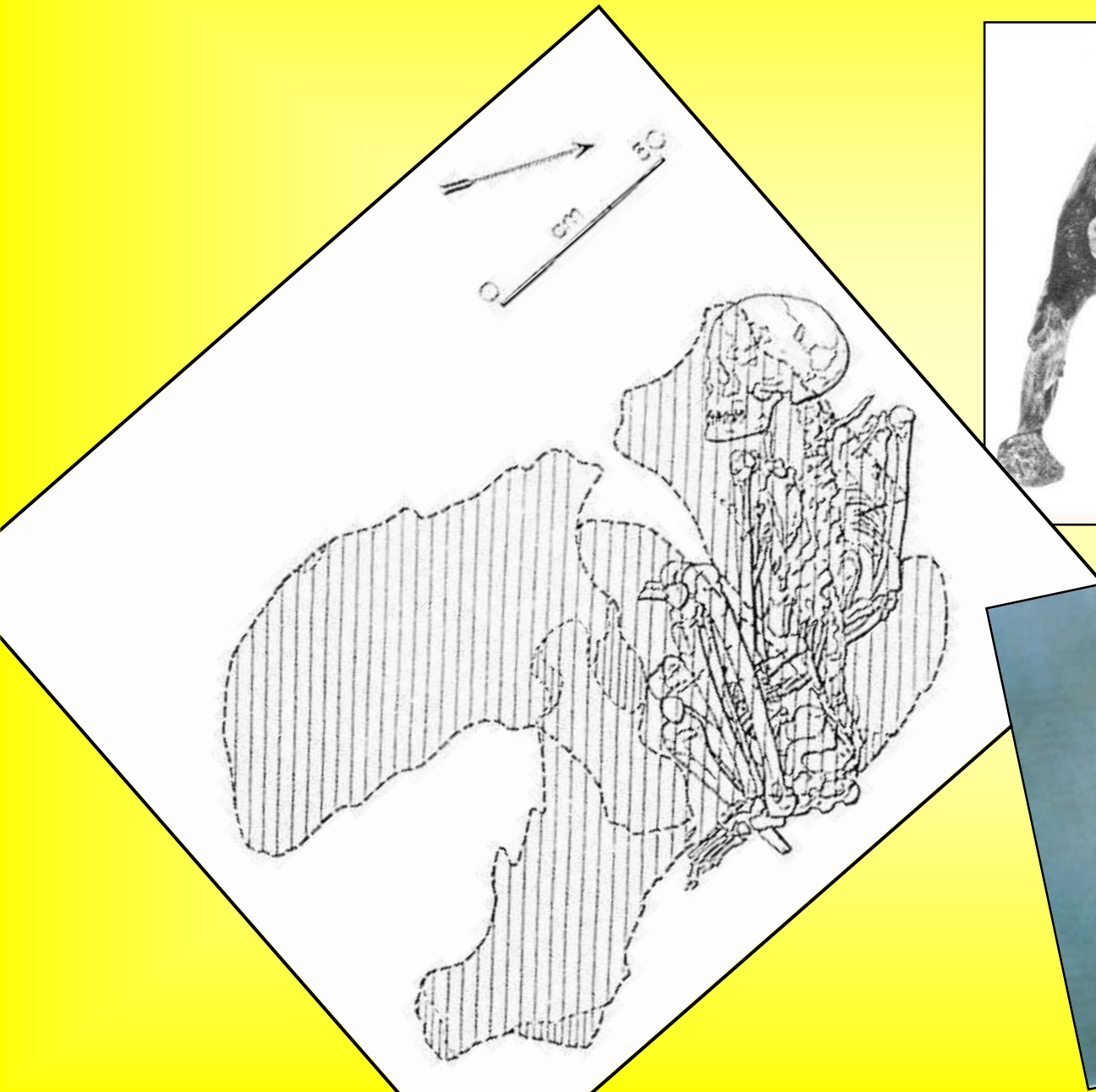

Dolní Věstonice: poku

rchy

Dolní Věstonice, antropologický materiál

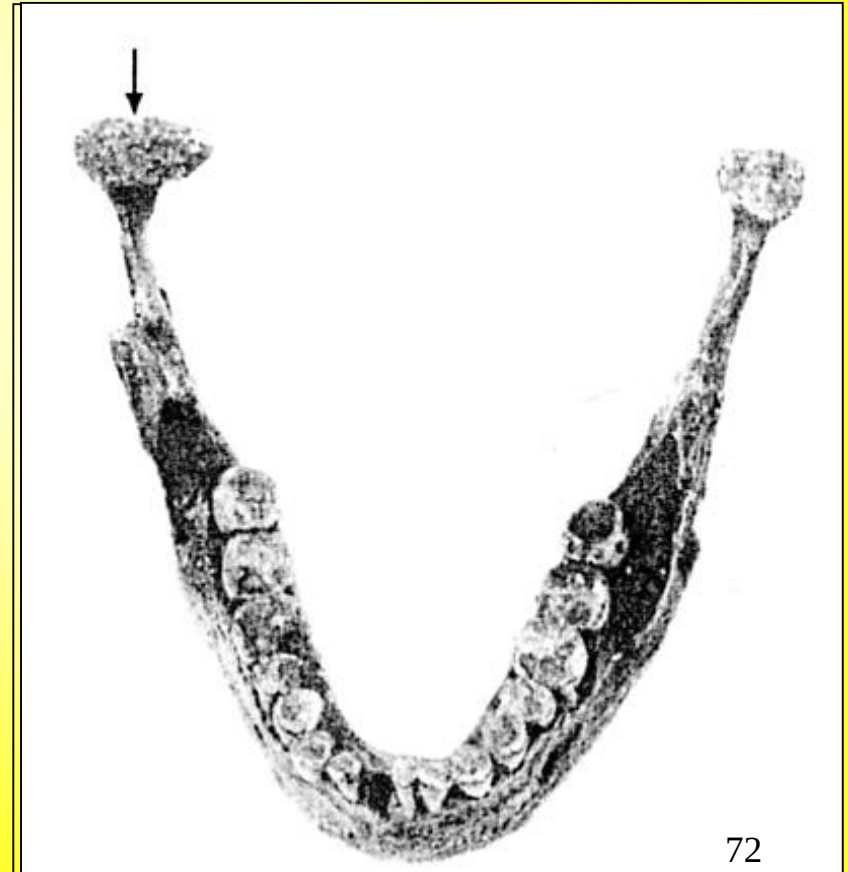
Dolní Věstonice:

dolní čelist s deformovanou
levou kloubní hlavicí

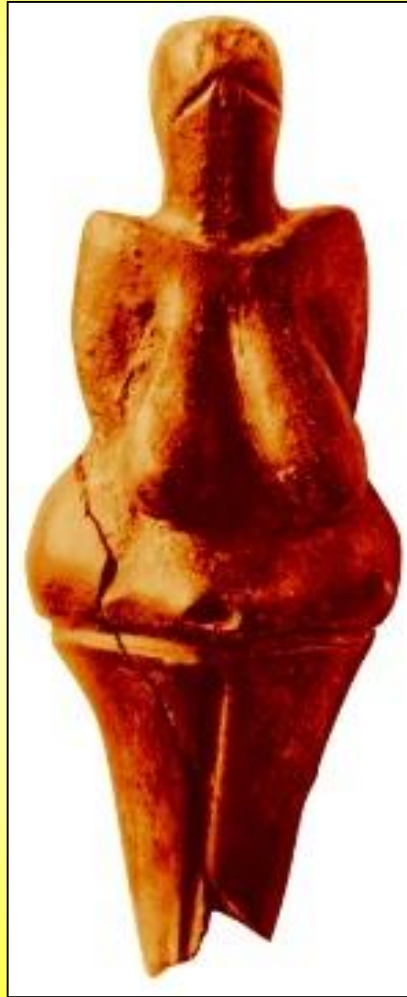
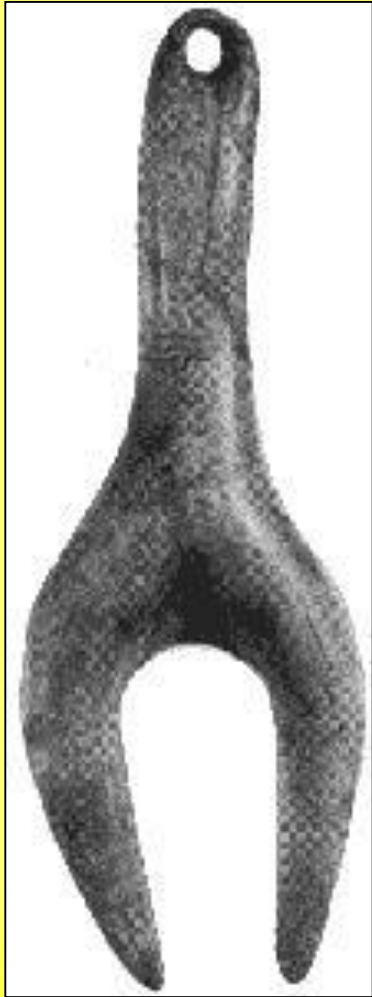

Brno

tvarové a velikostní rozdíly
kloubních hlavic na dolní čelisti,
šipka označuje rozlomení hlavice
na dvě poloviny

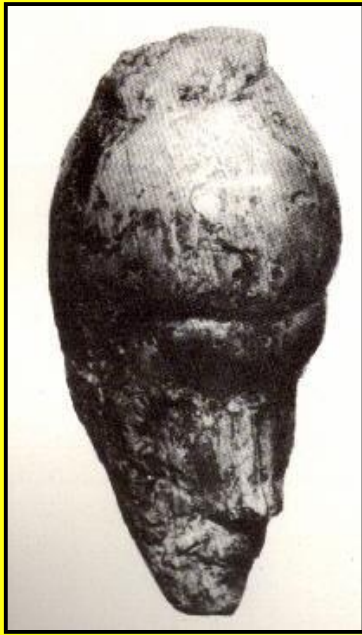

Dolní Věstonice, „umělecký“ materiál

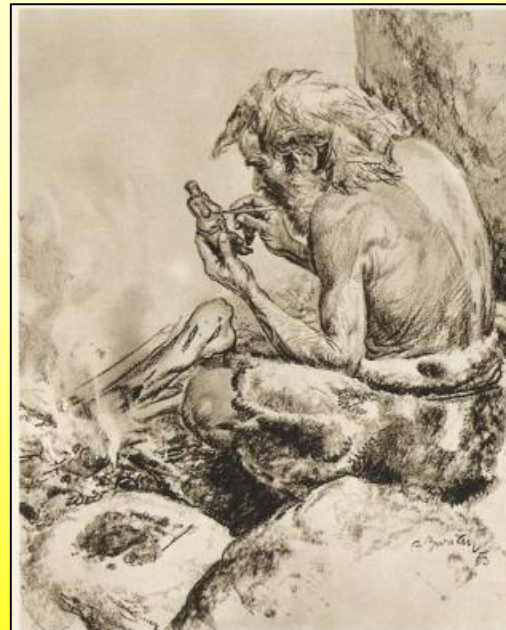
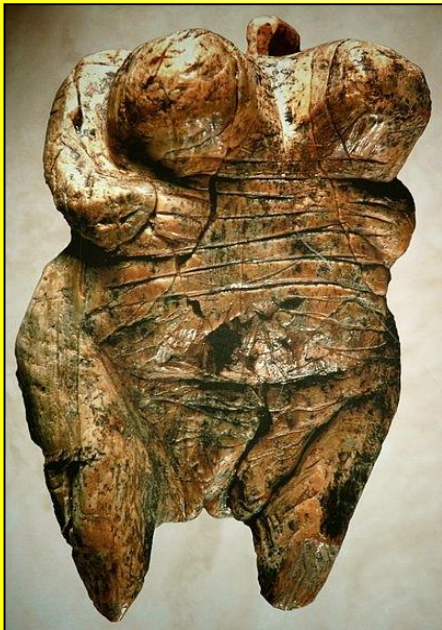
Dolní Věstonice: Žena s křivou tváří temporální epilepsie???

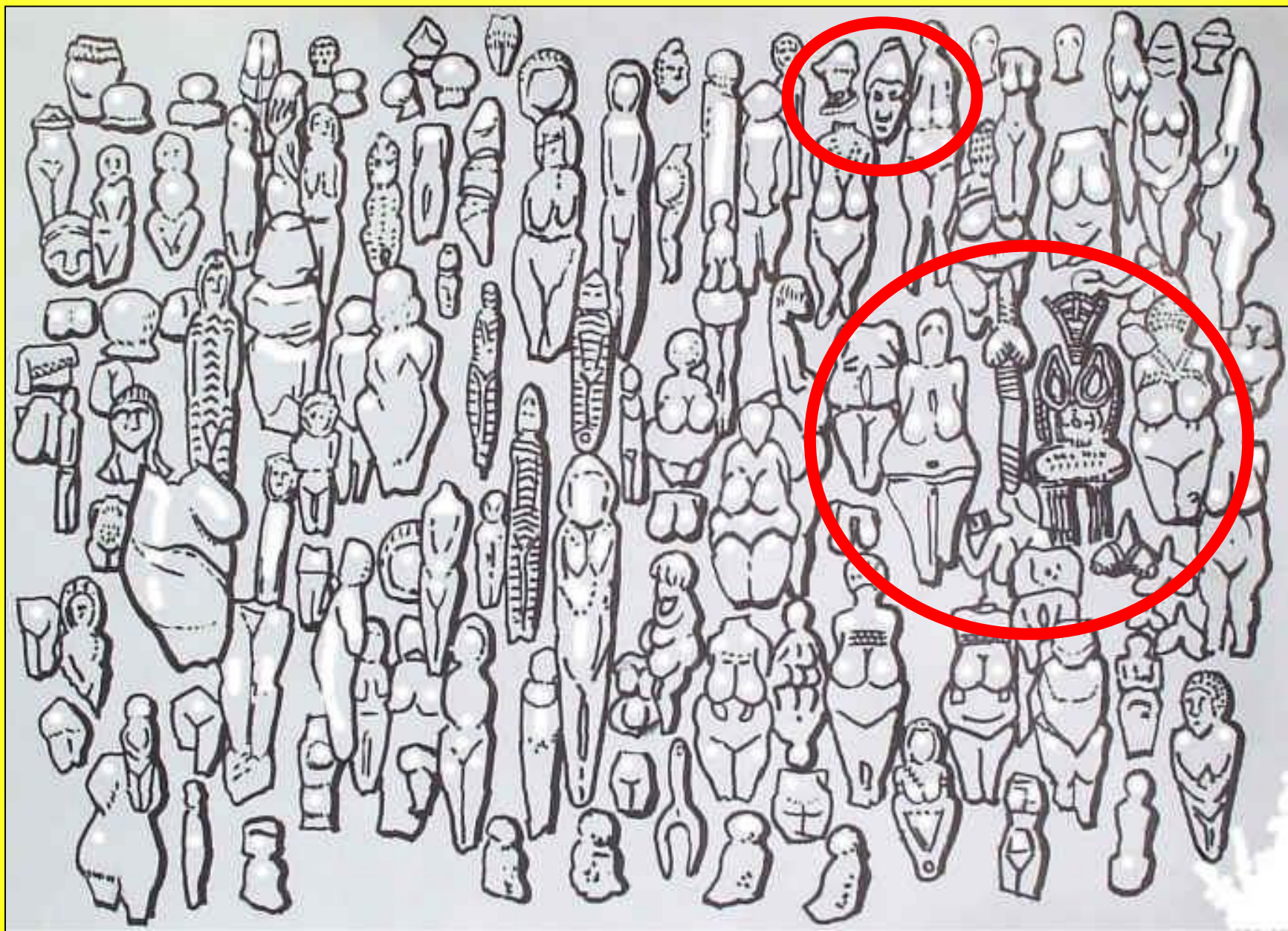

Matriarchát: výsadní postavení ženy

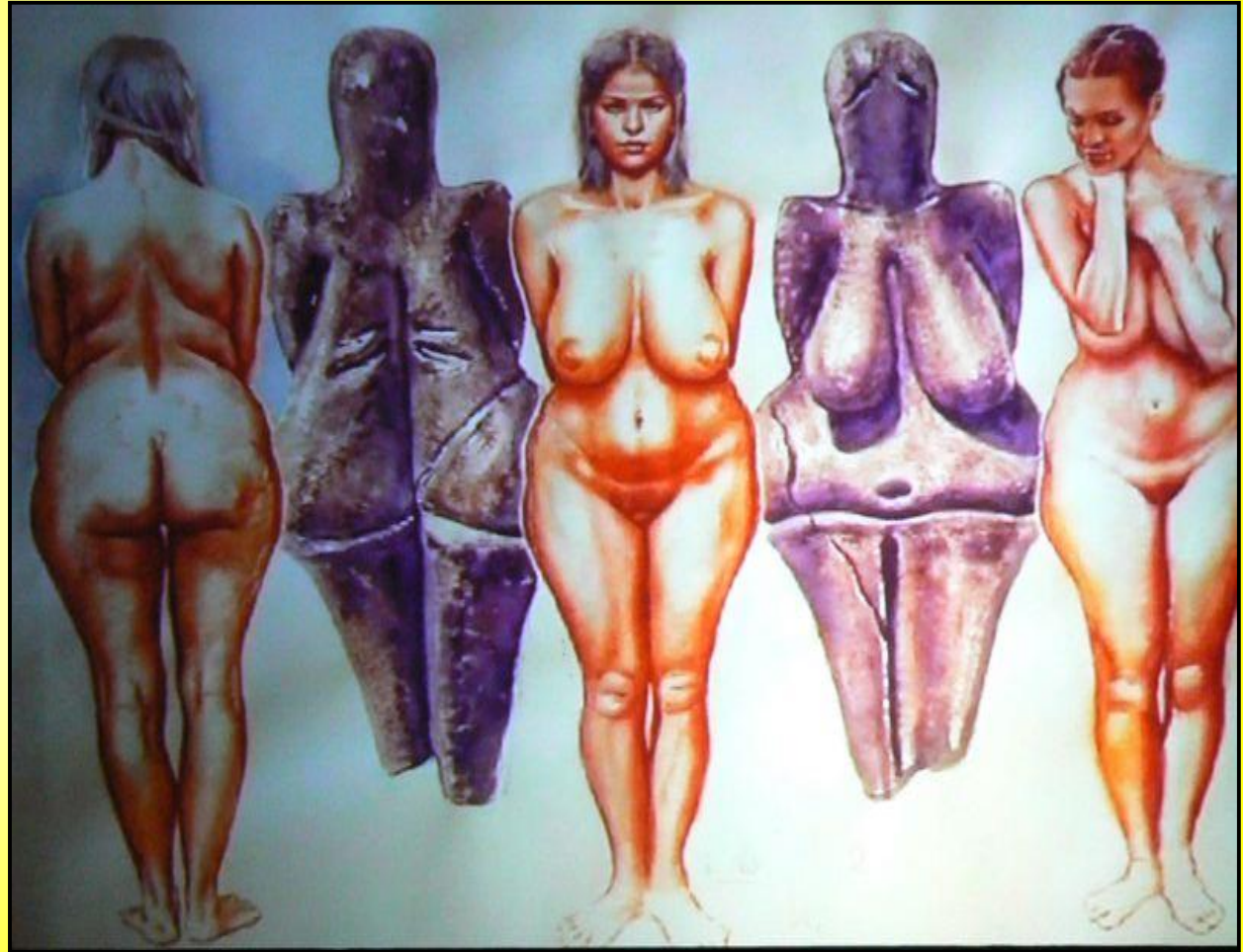
- porodnictví, ošetřování dětí a raněných
- sběr rostlinných léků: toxické drogy působící na psychiku, tlumí bolest...
digitalis, morfin, efedrin, chinin...

Mapa významných nalezišť „venuší“ (8 v ČR)

Věstonická venuše, paleorekonstrukce

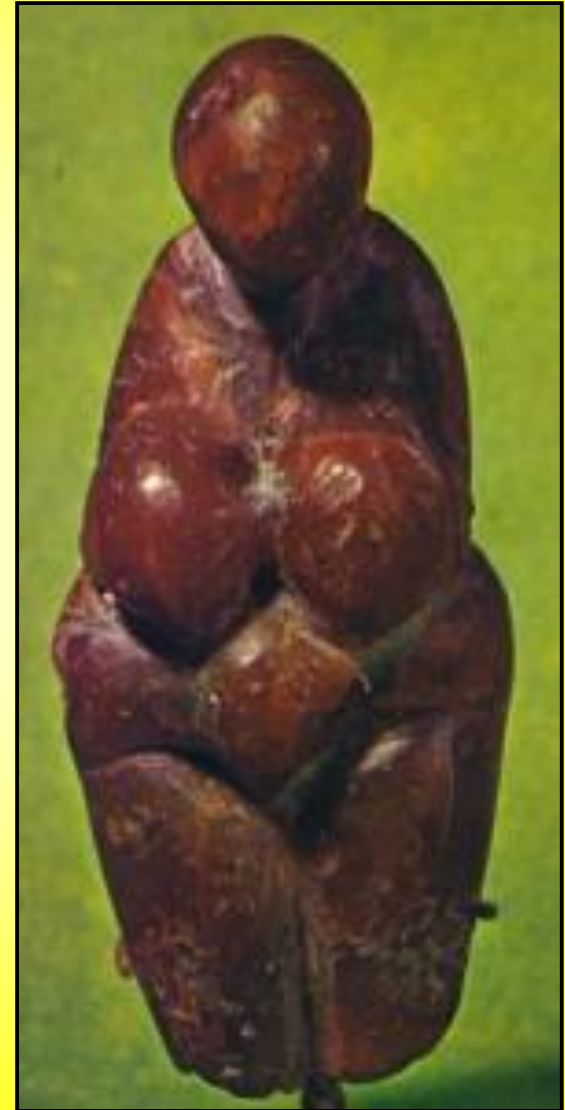
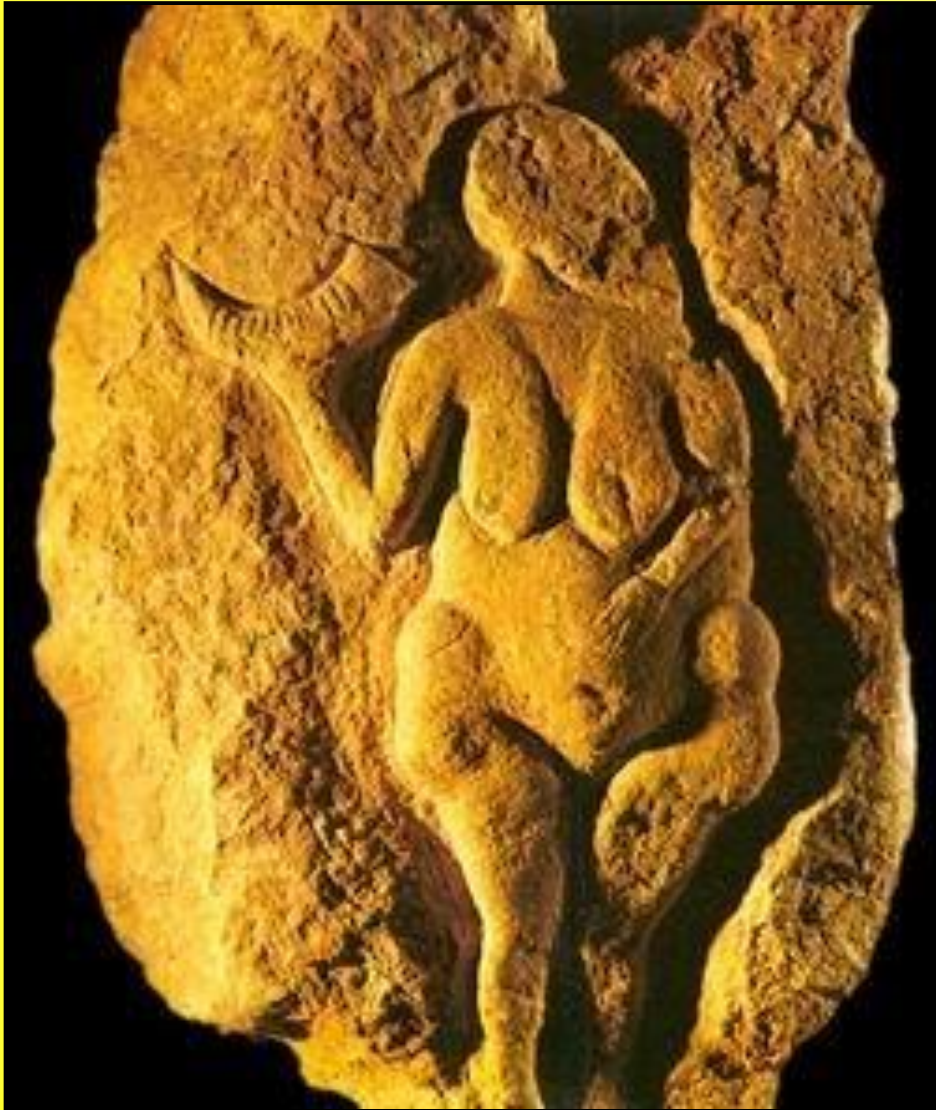
Willendorfská venuše

Adipozita na příkladu paleolitických venuší

Adipozita na příkladu francouzských venuší

Kolem 25.000 BC: změna léčitele

- kmenový čaroděj, šaman, kouzelník, medicinman

Víra v tajemné síly předmětů, rostlin, duchů, démonů, bohů, zemřelých předků...

Skarifikace, pohřbívání obličejem k zemi, zatlačování očí (děsivý pohled), svazování...

Vrchol pravěké „medicíny“: chirurgie

- rozřezávání a sešívání ran
- amputace prstů i celých končetin

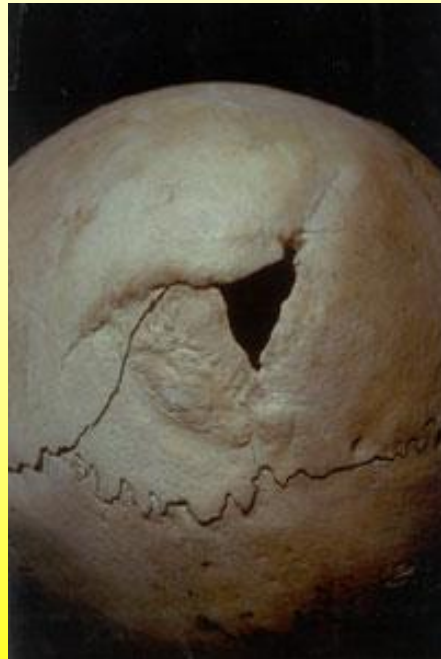
- účinné zastavování krvácení: bahnem, horkou tekutinou, dehtem, popálení hořícím klackem...
- „pouštění žilou“, vyklešťování
- účinné rovnání a fixování zlomenin...

Unikátní výkon: trepanace lebky

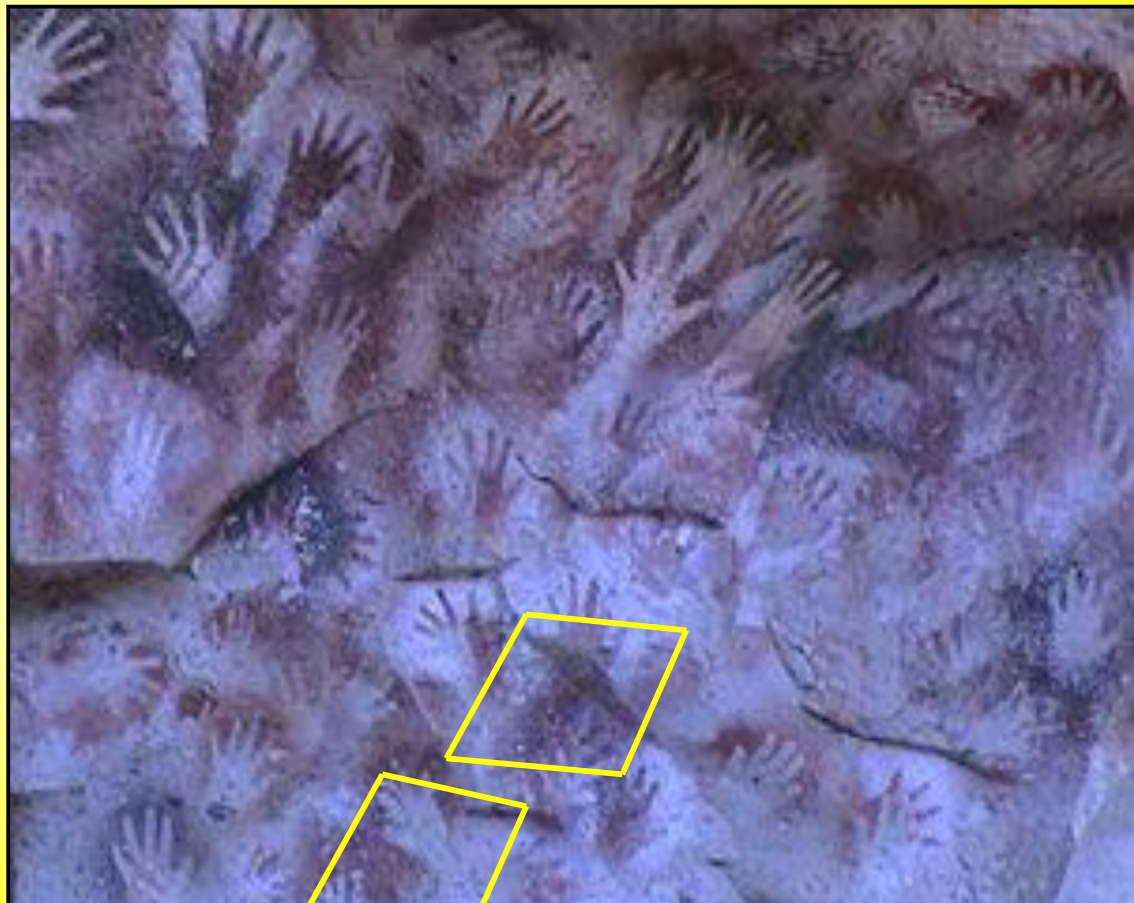
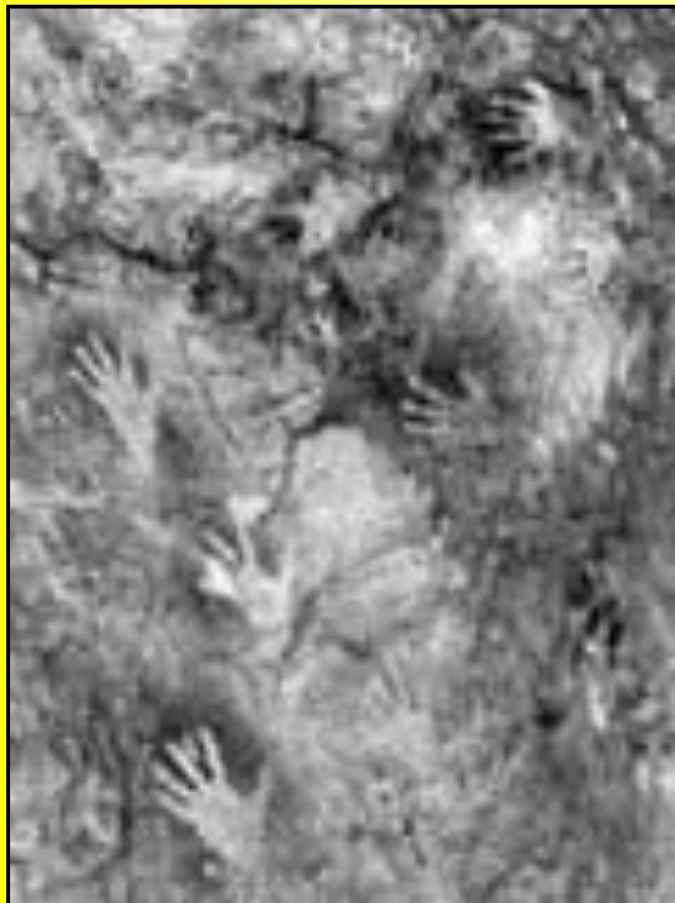
práce s kostí nebo kamenem

- **cíl: vyjmout cizí těleso způsobující nemoc!**
- úlomky lebeční kosti, zbytek zbraně (malé kamínky z praků)
- „démon“ při úporných bolestech hlavy nebo při epilepsii
- tance, zaříkání, oběti, maskování, vykuřování, zpěv...

Borneo, Argentina: otisky rukou s amputovanými články prstů

Čukutien:
zhojená fraktura lebeční
klenby

Detaily trepanačního otvoru

Taforalt: zhojená trepanace

Rusko, Sibiř

Trepanace 30leté ženy,
která zákrok nepřežila

Trepanace mladšího muže,
zákrok dlouhodobě přežil

Unikátní nález 1992 ???

Ötzi, Muž z ledovce

Charakteristika nemocí a úrazů v paleolitu

- Malformace lebky - Hydrocephalie
- Malformace páteře - rozštěp páteře
- Vrozené bloky obratlů
- Vrozená bočitost páteře (scoliosis)
- Achondroplasie (trpaslictví)
- Zlomeniny kostí
- Poranění způsobená zbraněmi nebo ostrými předměty
- Trepanace
- Amputace
- Arthrosis deformans (postupné opotřebování kloubních ploch)
- Zánět kostní dřeně, okostice (periostitis) a zánět kosti (ostitis)
- Kostní nádory a nádorům podobné léze
- Anémie chudokrevnost
- Křivice (rachitis - avitaminóza D dětského věku)
- Měknutí kostí (způsobeno nedostatkem vitaminu D) deficit vápníku - neadekvátní množství slunečního záření, u žen četná těhotenství v rychlém sledu za sebou a dlouhodobé kojení
- Řídnutí kostí (osteoporóza - metabolické onemocnění kostní tkáně)
- Parodontóza

BUĎTE ZDRÁVI !

